

Ул. Центральная, д.45Б,
с. Шахмайкино, 423183

Үзәк урам, 45Б
Шахмай авылы, 423183

тел.: (8-84348) 3-84-96, факс: (8-84348) 3-84-46, Shah.Nsm@tatar.ru

Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районы
Шахмай авыл җирлеге Советы
КАРАРЫ

2022 елның 01 нче июле

№24-76

Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районы Шахмай авыл җирлегенә шәһәр төзелеше проектлаштыруның җирле нормативларын раслау турында

Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы, «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законы, «Татарстан Республикасында шәһәр төзелеше эшчәнлегенә турында» 2010 елның 25 декабрендәге 98-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы нигезендә, Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районы Шахмай авыл җирлеге Советы

КАРАР БИРӘ:

1. Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районы Шахмай авыл җирлегенә шәһәр төзелеше проектлаштыруның җирле нормативларын кушымта нигезендә расларга.

2. Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районы Шахмай авыл җирлеге Советының 2018 елның 27 апрелендәге 39-93 номерлы карарын (04.05.2018 ел 40-94 нче номерлы карар редакциясендә) үз көчен югалткан дип танырга.

3. Әлеге карарны «Татарстан Республикасы хокукый мәгълүматының рәсми порталы»нда (<http://pravo.tatarstan.ru>), Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районының «Интернет» мәгълүмат – телекоммуникация челтәрендәге рәсми сайтында <http://novosheshminsk.tatarstan.ru/> бастырып чыгарырга.

4. Әлеге карар рәсми басылып чыккан көнненнән үз көченә керә.

5. Әлеге карарның үтелешен тикшереп торуны Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районы Шахмай авыл җирлеге Советының Законлылык, экология, Җирдән файдалану, торак - коммуналь хужалык һәм территорияне төзекләндерү мәсьәләләре буенча комиссиягә йөкләргә.

Татарстан Республикасы
Яңа Чишмә муниципаль районы
Шахмай авыл җирлеге башлыгы

И.Г.Гаризов

Кушымта
Татарстан Республикасы Яңа Чишмә
муниципаль районы Шахмай авыл
җирлеге Советы
2022 елның 01 нче июле
24-76 нче номерлы карарына

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЯҢА ЧИШМӘ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ ШАХМАЙ
АВЫЛ ЖИРЛЕГЕ МУНИЦИПАЛЬ БЕРӨМЛЕГЕНЕҢ ШӨҺӨР ТӨЗЕЛЕШЕ
ПРОЕКЛАШТЫРУУНЫҢ ЖИРЛЕ НОРМАТИВЛАРЫ

2022

1. ГОМУМИ НИГЕЗЛӨМӨЛӨР	5
2. ИСӨПЛӨҮ КҮРСӨТКЕЧЛӨРӨН КУЛЛАНУ КАГЫЙДӨЛӨРӨ НӘМ ӨЛКӘСЕ	7
3. МУНИЦИПАЛЬ БЕРӘМЛЕКНЕҢ ҚЫСКАЧА ХАРАКТЕРИСТИКАСЫ	8
4. ТӨП ӨЛЕШЕ. ЖІРЛЕ ӨНӘМИЯТТӨГЕ ҚОРЫЛМАЛАР БЕЛӨН ТӘЭМИН ИТЕЛЕШНЕҢ МИНИМАЛЬ РӨХСӨТ ИТЕЛГӘН ДӨРӘЖӘСЕНЕҢ ИСӨП-ХИСАП КҮРСӨТКЕЧЛӨРЕ, МУНИЦИПАЛЬ БЕРӘМЛЕК ХАЛҚЫ ӨЧЕН МОҢДЫЙ ҚОРЫЛМАЛАРНЫҢ ТЕРРИТОРИАЛЬ МӨМКИН БУЛГАН МАКСИМАЛЬ ДӨРӘЖӘДӘ ҮТЕМЛЕ БУЛУЫ КҮРСӨТКЕЧЛӨРЕ, ӨЛЕГЕ ҚОРЫЛМАЛАРНЫ УРНАШТЫРУ БУЕНЧА РЕКОМЕНДАЦИЯЛӘР.	10
4.1. Торак зоналар территорияләре белән тәэмин ителешнең исәп-хисап күрсәткечләре	10
4.2. Мәгариф өлкәсендә муниципаль районның жирле өнәмияттәге корылмалары	11
4.3. Мәдәният һәм ял оештыру өлкәсендә муниципаль районның жирле өнәмияттәге корылмалары	
.....	Ошибка!
Закладка не определена.4	
4.4. Физик культура һәм массакүләм спорт өлкәсендә муниципаль районның жирле өнәмияттәге корылмалары.	
.....	Ошибка! Закладка не определена.5
4.5. Сәламәтлек саклау өлкәсендә муниципаль районның жирле өнәмияттәге корылмалары.....	Ошибка! Закладка не определена.6
4.6. Халыкны социаль тәэмин итү һәм социаль яклау өлкәсендә муниципаль районның жирле өнәмияттәге корылмалары.	167
4.7. Халыкка сәүдә, көнкүреш хезмәте күрсәтү һәм жәмәгать туклануы өлкәсендә муниципаль районның жирле өнәмияттәге корылмалары.	Ошибка! Закладка не определена.9
4.8. Мәғлүмат һәм элемтә корылмалары өлкәсендә муниципаль районның жирле өнәмияттәге корылмалары.	21
4.9. Идарә һәм кредит-финанс оешмалары өлкәсендә муниципаль районның жирле өнәмияттәге корылмалары.	223
4.10. Торак-коммуналь хужалык корылмалары өлкәсендә муниципаль районның жирле өнәмияттәге корылмалары.	224
4.11. .... Жәмәгать тәртибен саклау өлкәсендә муниципаль районның жирле өнәмияттәге корылмалары.....	Ошибка! Закладка не определена.6
4.12. Көнкүреш һәм сәнәгать калдыкларын утильләштерү һәм эшкәртү өлкәсендә муниципаль районның жирле өнәмияттәге корылмалары, күрсәтелгән корылмаларны урнаштыру буенча тәкъдимнәр	Ошибка! Закладка не определена.6
4.13. Муниципаль район чикләрендә һәм торак пунктлар чикләрендә торак пунктлар чикләреннән тыш, жирле өнәмияттәге автомобиль юлларына транспорт хезмәте күрсәтү өлкәсендә муниципаль районның жирле өнәмияттәге корылмалары.....	Ошибка!
Закладка не определена.8	
4.14. Территорияләрне тәзекләндерү һәм яшелләндерү өлкәсендә муниципаль районның жирле өнәмияттәге корылмалары, өлеге корылмаларны урнаштыру буенча тәкъдимнәр	Ошибка! Закладка не определена.3

4.15. ....Халыкны электр, жылылык, газ һәм су белән тәэмин итү өлкәсендә муниципаль районның җирле әһәмияттәге корылмалары.	313
4.15.1. Электр белән тәэмин итү корылмаларында муниципаль район халкының норматив ихтыяжын билгеләү буенча тәкъдимнәр.	313
4.15.2. Жылылык белән тәэмин итү корылмаларында муниципаль район халкының норматив ихтыяжларын билгеләү буенча тәкъдимнәр.	346
4.15.3. Газ белән тәэмин итү корылмаларында муниципаль район халкының норматив ихтыяжларын билгеләү буенча тәкъдимнәр.....	347
4.15.4. Су белән тәэмин итү корылмаларында муниципаль район халкының норматив ихтыяжларын билгеләү буенча тәкъдимнәр.....	368
4.15.5. Су бүлү корылмаларында муниципаль район халкының норматив ихтыяжларын билгеләү буенча тәкъдимнәр.....	369
ИСӘП-ХИСАП КҮРСӨТКЕЧЛӨРЕН НИГЕЗЛӘУ БУЕНЧА МАТЕРИАЛЛАР.....	40

1. ГОМУМИ НИГЕЗЛӘМӘЛӘР

Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районының Шахмай авыл җирлегенә муниципаль берәмлегенә шәһәр төзелеш проектлаштыруының җирле нормативлары (алга таба - нормативлар) Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы законнары һәм Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районының норматив-хокукий актлары нигезендә эшләнә.

Әлеге нормативлар белән җайга салынмаган мәсьәләләр «техник җайга салу турында» 27.12.2002 ел, № 184-ФЗ Федераль закон таләпләренә нигезендә, Россия Федерациясе территориясендә гамәлдә булган законнар һәм норматив-техник документлар белән җайга салына.

Әлеге нормативлар, оештыру-хокукий формаларына бәйсез рәвештә, Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районының Шахмай авыл җирлегенә муниципаль берәмлегенә территориясендә үз эшчәнлеген алып баручы барлык шәһәр төзелеш эшчәнлегенә субъектлары өчен мәҗбүри.

Шәһәр төзелеш проектларының җирле нормативларын раслау, аларга үзгәрешләр кертү федераль законнар, Татарстан Республикасы Законнары, Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районының Шахмай авыл җирлегенә муниципаль берәмлегенә норматив хокукий актлары (алга таба - муниципаль берәмлек) нигезендә гамәлгә ашырыла.

Әлеге нормативлар муниципаль берәмлек халкы өчен муниципаль берәмлек халкының җирле әһәмияттәге корылмалар белән тәэмин ителешенә минималь рәхсәт ителгән дәрәжәсенә исәп-хисап күрсәткечләре; мондый корылмаларның муниципаль берәмлек халкы өчен мөмкин булган максималь рәхсәт ителгән дәрәжәсенә исәп-хисап күрсәткечләре җыелмасын билгели.

Муниципаль берәмлек халкы өчен тәэмин ителешенә минималь рәхсәт ителгән дәрәжәсенә исәп-хисап күрсәткечләре һәм муниципаль берәмлек халкы өчен мондый корылмаларның территория яктан мөмкин булган максималь рәхсәт ителгән дәрәжәсенә исәп-хисап күрсәткечләре билгеләнә торган муниципаль берәмлекнең җирле әһәмияттәге корылмаларына түбәндәге өлкәләргә карый торган корылмалар керә:

- җирлекләренә электр һәм газ белән тәэмин итү;
- муниципаль берәмлек чикләрендәге торак пунктлардан читтә җирле әһәмияттәге автомобиль юллары, транспорт хезмәт күрсәтү;
- мәгариф, сәламәтлек саклау, мәгълүматлаштыру һәм элементә;
- мәдәният һәм ял оештыру;
- социаль тәэмин итү һәм социаль яклау; физик культура һәм массакүләм спорт;
- көнкүреш һәм сәнәгать калдыкларын утильләштерү һәм эшкәртү; җәмәгать тәртибен саклауны тәэмин итү.

Нормативлар үз эченә түбәндәге бүлекләрен ала:

- муниципаль берәмлек халкының җирле әһәмияттәге корылмалар белән тәэмин ителешенә минималь рәхсәт ителгән дәрәжәсенә исәп-хисап күрсәткечләре; муниципаль берәмлек халкы өчен мондый корылмаларның территория үтемлегенә максималь дәрәжәдә рәхсәт ителгән дәрәжәсенә исәп-хисап күрсәткечләре;

- нормативларның төп өлешендә булган исәп-хисап күрсәткечләрен нигезләү буенча материаллар;

- нормативларның төп өлешендә булган исәп-хисап күрсәткечләрен куллану кагыйдәләре һәм өлкәсе;

- муниципаль берәмлекнең җирле әһәмияттәге корылмаларында авыл җирлегенә

халкының норматив ихтыяжларын билгеләү, әлеге корылмаларны урнаштыру буенча тәкъдимнәр;

- Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районының Шахмай авыл җирлеге муниципаль берәмлегенең кыскача характеристикасы.

2. ИСӘПЛӘУ КҮРСӘТКЕЧЛӘРЕН КУЛЛАНУ КАГЫЙДӘЛӘРЕ ҺӘМ ӨЛКӘСЕ

Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районы Шахмай авыл җирлеге муниципаль берәмлегенең территориаль планлаштыру документларын (алга таба - муниципаль берәмлек) һәм муниципаль берәмлек территориясенә карата эшләнә торган территорияне планлаштыру документларын әзерләгәндә, килештергәндә, раслаганда һәм гамәлгә ашырганда өлеге нормативлар белән билгеләнә торган исәп-хисап күрсәткечләре кулланыла.

Шөһәр төзелешен проектлаштыру нормативлары дәүләт хакимияте һәм җирле үзидарә органнары, шөһәр төзелеше эшчәнлегенә турындагы законнарның үтәлешен тикшереп торы һәм күзәтү органнары тарафыннан карарлар кабул итү өчен кулланыла.

Муниципаль берәмлекнең җирле өһәмияттәге корылмалары исемлегенә, муниципаль берәмлек халкының тәһмин ителешенәң минималь рөһсәт ителгән минималь дәрәжәсенәң исәп-хисап күрсәткечләре һәм өлеге нормативларның төп өлешендә китерелгән муниципаль берәмлек халкы өчен мондый корылмаларның территориаль үтемлелегенә максимал дәрәжәдә рөһсәт ителгән дәрәжәсенәң исәп-хисап күрсәткечләре үтәү өчен мәҗбүри булып тора.

Гамәлдәге норматив документларны, шул исәптән өлеге нормативларда сылтама бирелә торган документларны юкка чыгарганда һәм (яки) үзгәрткәндә гамәлдән чыгарылган нормаларга таянып эш итәргә кирәк.

3. МУНИЦИПАЛЬ БЕРӘМЛЕКНЕҢ КЫСКАЧА ХАРАКТЕРИСТИКАСЫ

Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районының Шахмай авыл җирлегенә муниципаль берәмлек территориясенә кыскача характеристикасы (алга табар муниципаль берәмлек), шулай ук халыкның саны, тыгызлыгы һәм социаль-демографик составы турында мәғлүмәтләр, авыл җирлегенә башка характердагы үзенчәлекләре 1 нче таблицада китерелгән.

1 нче таблица

Муниципаль берәмлекнең кыскача характеристикасы

№	Күрсәткеч исеме	Характеристикасы
1	Шахмай авыл җирлегенә территориясенә район һәм Татарстан Республикасы структурасында урнашуы	Шахмай авыл җирлегенә Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районының төньяк-көнчыгыш өлешендә урнашкан. Шахмай авыл җирлегенә Акъяр, Архангельск, Екатерина, Яңа Чишмә, Тубылгытау, Чабаксар авыл җирлекләренә һәм Чистай муниципаль районы белән чиктәш.
2	Муниципаль берәмлек чикләрендәге территориянең гомуми мәйданы, га	13640
3	Муниципаль берәмлекнең административ үзәгенә	Шахмай авылы
4	2022 елның 1 гыйнварына даими халык саны	
	Барлыгы, кеше.	1271
	шул исәптән:	
	сабый яшьтәгә	167
эшкә яраклы яшьтә	707	
хезмәткә яраклы яшьтән өлкәнрәк	397	
5	2022 елның 1 гыйнварына халык тыгызлыгы, кеше/кв. км	9,3
6	2030 елга даими халык саны фаразы	1300
7	2022 елның 1 гыйнварына торак фонды күләме, торак мәйданы кв. метр	
	барлыгы, кв.м.	37200
	шул исәптән:	
- күпфатирлы	1463,2	
- шәхси	35736,8	
8	Халыкның торак белән тәэмин ителеш дәрәжәсе, кв.м / кеше.	29,3
9	Муниципаль район территориясендә табигый-климат шартлары	
	климат районы (климатик район картасы буенча, төзелеш өчен)	II B
	сейсмик куркыныч дәрәжәсе (баллар)	6 – 7
	табигый-климат шартларына гомуми бәя	уңайлы

4. ТӨП ӨЛЕШЕ. ЖИРЛЕ ӨНӘМИЯТТӨГЕ КОРЫЛМАЛАР БЕЛӨН ТӘЭМИН ИТЕЛЭШНӨҢ МИНИМАЛЬ РӨХСӘТ ИТЕЛГӨН ДӨРӨЖӨСЕНӨҢ ИСӘП-ХИСАП КҮРСӘТКЕЧЛӨРЕ, МУНИЦИПАЛЬ БЕРӘМЛЕК ХАЛКЫ ӨЧЕН МОНДЫЙ КОРЫЛМАЛАРНЫҢ ТЕРРИТОРИАЛЬ ЯКТАН МӨМКИН БУЛГАН МАКСИМАЛЬ ДӨРӨЖӨДӨ ФАЙДАЛАНЫЛУЫ КҮРСӘТКЕЧЛӨРЕ, ӘЛЕГЕ КОРЫЛМАЛАРНЫ УРНАШТЫРУ БУЕНЧА РЕКОМЕНДАЦИЯЛӘР.

4.1. Торак зоналар территориясенә тәэмин ителешенә исәп-хисап күрсәткечләре.

Социаль яклауга һәм ярдәмгә мохтаж гражданның торак хокукларын тәэмин итү максатларында гамәлгә ашырыла торган торак төзелеш өлкәсендә жирле өнәмияттәге корылмалар өчен билгеләнә торган исәп-хисап күрсәткечләре 2 нче таблицада күрсәтелгән.

2 нче таблица

Торак төзелеш өлкәсендә жирле өнәмияттәге корылмалар өчен билгеләнә торган исәп-хисап күрсәткечләре

№	Корылманың исеме	Халыкның тәэмин ителешенә минималь рөхсәт ителгән дәрәжәсе		Халык өчен территориаль үтемлек дәрәжәсе
		2021 ел	2030 ел	
1	Торак пунктта торак урыннар	23,1	30,5	Билгеләнми

Искәрмә: киләчәктә исәп-хисап күрсәткечләре 2025, 2035 елларда ирешелгән торак урыннарының гомуми мәйданы белән тәэмин ителешнә факттагы минималь дәрәжәсен исәпкә алып коректлана.

Торак төзелеш һәм торак төзелеш төрләренә исәп-хисап күрсәткечләре гамәлдәге һәм фаразлана торган социаль-демографик ситуацияне һәм халыкның керем дәрәжәсен исәпкә алып башкарылырга тиеш.

Торак төзелешенә характерына туры китереп, 3 таблицада китерелгән төзелеш төрләре бүленә.

3 нче таблица

Торак төзелеш характеристикасы

№	Торак төзелеш тибы	Төзелеш характеристикасы
1	Азкатлы торак төзелеш	биеклегә 3 катка кадәр булган индивидуаль усадьба төзелеш; биеклектәге 3 катка кадәр блокланган торак йортлар белән түзү; биеклегә 4 катка кадәр булган күпфатирлы торак йортлар түзү
2	Урта катлы торак төзелеш	5-8 катлы күпфатирлы торак йортлар түзү
3	Күп катлы торак төзелеш	Күп катлы торак төзелеш биеклегә 9 каттан һәм аннан да югарырак булган күп фатирлы торак йортлар түзү

Торак төзелеш төрләрен бүлеп бирү, аларны оештыруга карата таләпләрне билгеләү муниципаль берәмлекнәң жирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре белән гамәлгә ашырыла.

Торак пунктларда торак түзүнәң норматив параметрлары СНиП 2.07.01-89 бүлгә таләпләре нигезендә билгеләнә. «Шәһәр төзелеш. Шәһәр һәм авыл жирлекләрен планлаштыру һәм түзү».

4.2. Мәгариф өлкәсендә муниципаль берәмлекнең жириле өһәмияттәге корылмалары

Муниципаль берәмлек халкының мәгариф корылмалары белән тәэмин ителеш дәрәжәсе, халык өчен мондый корылмаларның территориаль үтемлелеге дәрәжәсе буенча тәкъдим ителә торган күрсәткечләрне халык өчен 4 нче таблица нигезендә кабул итергә кирәк.

4 нче таблица

Мәгариф өлкәсендә муниципаль берәмлекнең жириле өһәмияттәге корылмалары өчен билгеләнә торган исәп-хисап күрсәткечләре

№	Корылманың исеме	Халыкның тәэмин ителешенең минималь рәхсәт ителгән дәрәжәсе	Халык өчен территориаль үтемлелек дәрәжәсе
1	Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары		
	авыл торак пунктларында	халыкның демографик структурасына карап: 0 яшьтән 7 яшькә кадәр 100 балага 40,5 урын исәбендә	Жәяүлеләр өчен 500 метр
2	Гомуми белем бирү оешмалары		
	авыл торак пунктларында	халыкның демографик структурасына карап: 7 яшьтән 18 яшькә кадәр 100 балага 40,5 урын исәбеннән	Транспорт үтемлелеге 30 минут
3	Өстәмә белем бирү оешмалары		
3.1	Гомуми белем бирү оешмалары базасында гамәлгә ашырыла торган өстәмә белем бирү программаларында урыннар саны		
	авыл торак пунктларында	гомуми белем бирү оешмаларында 100 укучыга 65 урын исәбеннән	Транспорт үтемлелеге 30 минут
3.2	Өстәмә белем бирү программаларын гамәлгә ашыручы мәгариф оешмалары базасында гамәлгә ашырыла торган өстәмә белем бирү программаларында урыннар саны (гомуми белем бирү оешмаларынан тыш)		
	авыл торак пунктларында	халыкның демографик структурасына карап: 5 яшьтән алып 18 яшькә кадәр 100 балага 10 урын исәбеннән	Транспорт үтемлелеге 30 минут
Искәрмә. Махсус һәм сәламәтләнדרү мәктәпкәчә белем бирү һәм гомуми белем бирү учреждениеләре өчен исәп-хисап күрсәткечләре проекткага бирем буенча кабул ителә.			

Учреждениедән 1 километрдан артык ераклыкта яшәүче авыл гомуми белем бирү мәктәпләре укучылары өчен балаларны йөртү өчен билгеләнгән махсус транспортта уку урынына илтүне оештыру күздә тотыла. Укучыларның тукталышта жыю урынына иң чик жәяүле якин килүе 500 метрдан да артмаска тиеш.

Авил гомуми белем бирү мәктәпләренең I һәм II дәрәжә укучылары өчен территориаль үтемлелегенең иң чик күрсәткече, транспорт хезмәте күрсәтүне оештыруны исәпкә алып, 15 километр тәшкил итә.

15 километрдан артык ераклыкта, шулай ук начар һава шартлары вакытында транспортка барып житү мөмкинлеге булмаган чорда мәктәп яны интернатын күздә тотарга кирәк. Мәктәп яны интернатының сыйдырышлыгы гомуми белем бирү учреждениесендәге урыннарның гомуми саныннан 10% тәзмин ителүчәнлек дәрәжәсенә карап билгеләнә.

Мәгариф корылмаларын урнаштыруга таләпләр һәм аларның параметрлары СНИП 2.07.01-89 СП нигезендә билгеләнә. «Шөһәр төзелеше. Шөһәр һәм авыл җирлекләрен планлаштыру һәм төзү» (Д кушымта), шулай ук Россия Федерациясе Мәгариф һәм фән министрлыгының «Россия Федерациясе субъектлары территорияләрендә мәгариф корылмаларын оптималь урнаштыру критерийларын билгеләү өчен үрнәк күрсәткечләр» дигән 2016 елның 4 маендагы АК-950/02 номерлы хаты белән.

Халык саны 200 кешедән ким булган авыл торак пунктлары өчен башлангыч сыйныфлар белән берлектә кече сыйныфлы мәктәпкәчә учреждениеләрне урнаштыруны күздә тотарга киңәш ителә.

Авыл торак пунктларында өстәмә белем бирү учреждениеләре урыннарын гомуми белем бирү мәктәпләре биналарында карарга тәкъдим ителә.

Сәламәт балалар өчен мәктәпкәчә учреждениеләрдә урыннар саны нормативы төшкел итә:

- 1 төркемгә – 10-20 урын;
- 2 төркемдә -18-40 урын;
- 3 төркемдә-28-60 урын;
- 4 төркемдә-48-80 урын;
- 5 төркемдә-46-100 урын;
- 6 төркемдә-58-120 урын;
- 7 төркемдә-64-140 урын;
- 8 төркемдә-74-160 урын;
- 9 төркемдә-84-180 урын;
- 10 төркемдә-92-200 урын.

Торак пунктлар өчен мәктәпкәчә учреждениеләрнең гомуми мәйданы (биналар мәйданы) буенча чагыштырма күрсәткечләр 5 нче таблицада китерелгән.

5 нче таблица

Мәктәпкәчә учреждениеләрнең гомуми мәйданы (биналар мәйданы)буенча чагыштырмача күрсәткечләр

Мәктәпкәчә учреждениенең тибы	Күрсәткеч (тәрбияләнүчегә кв. метр)
1 группага	19,59
2 группага	12,05
3 группага	11,31
4 группага	10,49
6 группага	12,30
8 группага	11,04

Мәктәпкәчә учреждениеләр өчен җир кишәрлекләре күләмен корылмаларның

сыйдырышлығына карап кабул итэргэ кирэк:

100 урынга кадэр – 1 урынга 40 кв. метр;

100 урын – 1 урынга 38 кв.метр.

Күрсәтелгән жир кишәрлекләренен күләме реконструкция шартларында 25 % ка кимергә мөмкин; яңа төзелә торган яки Территориаль үсеш ала торган торак пунктларда халык саны 2 тапкырга артачак (яшелләндерү майданын кыскарту хисабына).

Гомуми белем бирү учреждениеләренен гомуми майданының (биналарның майданы) чагыштырма күрсәткечләре 6 таблицада китерелгән.

6 нчы таблица

Гомуми белем бирү учреждениеләренен гомуми майданы (биналар майданы) чагыштырмача күрсәткечләре

Күрсәткеч (тәрбияләнүчегә кв. метр)		
авыл торак пунктларында		
I дәрәжә укыту (башлангыч):		
	20 укучыга	13,75
	40 укучыга	10,18
	60 укучыга	10,07
I һәм II дәрәжә укыту (тугызьеллык):		
	108 укучы (12 укучы/сыйныф)	19,43
	162 укучы (18 укучы/сыйныф)	16,10
	216 укучы (24 укучы/сыйныф)	15,15
III дәрәжә укыту:		
	14 сыйныф (350 укучы)	22,25

Гомуми белем бирү учреждениеләре өчен жир кишәрлекләре күләмен корылмаларның сыйдырышлығына карап кабул итэргэ кирэк:

40тан 400 урынга кадэр – 1 укучыга 55 кв. м.;

400-500 урын – 1 укучыга 65 кв. м.;

500-600 урын – 1 укучыга 55 кв. м.;

600 – 800 урын – 1 укучыга 45 кв. м.;

800-1100 урын – 1 укучыга 36 кв. м;

1100-1500 урын – 1 укучыга 23 кв. м.;

1500-2000 урын – 1 укучыга 18 кв. м.;

2000 урын-1 укучыга 16 кв. м.

Күрсәтелгән күләмнәр реконструкция шартларында 20% ка киметелергә мөмкин; укыту - тәҗрибә эшләрен оештыру өчен совхоз һәм колхоз жирләрендә махсус участоклар каралмаган булса, авыл жирлекләрендә 30% ка арттырылырга мөмкин.

Мәктәпнең спорт зонасы торак район ФОКына берләшергә мөмкин.

4.3. Мәдәният һәм ял оештыру өлкәсендә муниципаль берәмлекнең жириле әһәмияттәге корылмалары.

Мәдәният, массакүләм ял, ял корылмаларын урнаштыруга таләпләр һәм аларның параметрлары " шәһәр төзелеше. Шәһәр һәм авыл жирилекләрен планлаштыру һәм төзү» (кушымта Д).

Муниципаль берәмлек халкының мәдәният һәм ял корылмалары белән тәэмин ителеше дәрәжәсе, халык өчен мондый корылмаларның территорияль үтемлелеге дәрәжәсе буенча тәкъдим ителә торган күрсәткечләрен халык өчен 7 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

7 нче таблица

Мәдәният һәм халыкның ялын оештыру өлкәсендә муниципаль берәмлекнең жириле әһәмияттәге корылмалары өчен билгеләнә торган исәп-хисап күрсәткечләре

№	Корылманың исеме	Халыкның тәэмин ителешенең минималь рәхсәт ителгән дәрәжәсе	Халык өчен территорияль үтемлек дәрәжәсе
1	Клуб учреждениеләре, шул исәптән:		
	0,2 дән 1 меңгә кадәр кеше	1000 кешегә 500-300 урын	Транспорт үтемлелеге 60 минут
	1 меңнән 2 меңгә кадәр кеше	1000 кешегә 300-230 урын	
	2 меңнән 5 меңгә кадәр кеше	1000 кешегә 230-190 урын	
2	Авил массакүләм китапханәләре авыл жирилекләре һәм аларның төркемнәре өчен хезмәт күрсәтү зонасына (30 минутлык һәркем өчен мөмкин булганлыктан чыгып) килделәр:		
	1 меңнән 2 меңгә кадәр кеше	6-7,5 мең берәмлек саклау берәмлеге; 1000 кешегә 5-6 уку урыны.	Транспорт үтемлелеге 30 минут
	2 меңнән 5 меңгә кадәр кеше	5-6 мең берәмлек саклау берәмлеге; 1000 кешегә 4-5 уку урыны.	
5 меңнән 10 меңгә кадәр кеше	4,5-5 мең берәмлек саклау берәмлеге; 1000 кешегә 3-4 уку урыны.		
3	Ял һәм һәвәскәрлек эшчәнлеген оештыру өчен бүлмәләр	50-60 кв. м. идәннең майданы 1000 кешегә исәпләнгән.	Транспорт үтемлелеге 30 минут
4	Кинотеатрлар	1000 кешегә 25 – 35 утырту урыны.	билгеләнми
5	Концерт заллары	1000 кешегә 3,5 – 5 утырту урыны.	билгеләнми
6	Музейлар	Муниципаль районга 1 корылма	Транспорт үтемлелеге 30 минут
7	Күргәзмә заллары	Муниципаль районга 1 корылма	билгеләнми
8	Универсаль спорт-тамаша заллары, шул исәптән ясалма бозлы	1000 кешегә 6 – 9 урын	билгеләнми

Искәрмә.

1. Азрак исәп-хисап күрсәткечен зур торак пунктлар өчен кабул итәргә кирәк.
2. Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 26.01.2009 елдагы 42 номерлы карары нигезендә 2024 елга кадәр клуб учреждениеләре һәм китапханә хезмәтләре белән тәэмин ителешнең социаль гарантияләре дәрәжәсе гамәлдәге тәэмин ителеш дәрәжәсендә кабул ителә.

7 нче таблицада күрсәтелмәгән мәдәният һәм ял корылмалары өчен күрсәткечләре проектлауга бирелгән бирем нигезендә кабул итәргә кирәк.

Авыл торак пунктларында проектлана торган мәдәният һәм ял корылмаларының саны, составы һәм сыйдырышлыгы билгеләнгәндә, 30 минутлык транспорт үтемлелеге зонасында урнашкан башка торак пунктлардан килгән халыкны өстәмә рәвештә исәпкә алырга кирәк.

Мәдәният корылмалары өчен жиһазлар, киешәрлекләре һәм халыкның ялын оештыру күләме проектлауга бирелгән задание нигезендә билгеләнә.

4.4. Физик культура һәм массакүләм спорт өлкәсендә муниципаль берәмлекнең жиһазлар өстәмәләренә корылмалары.

Муниципаль берәмлек халыкның физик культура һәм массакүләм спорт корылмалары белән тәэмин ителеш дәрәжәсе, мондый корылмаларның территорияль үтемлелеге дәрәжәсе буенча тәкъдим ителә торган күрсәткечләре муниципаль берәмлек халыкы өчен 8 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

8 нче таблица

Физик культура һәм массакүләм спорт өлкәсендә муниципаль берәмлекнең жиһазлар өстәмәләренә корылмалары өчен билгеләнә торган исәп-хисап күрсәткечләре

№	Корылманың исеме	Халыкның тәэмин ителешенең минималь рәхсәт ителгән дәрәжәсе	Халык өчен территорияль үтемлелек дәрәжәсе
1	Гомуми кулланылыштагы физкультура-спорт заллары	80 кв. м майданда идән 1000 кешегә исәпләнгән	транспорт үтемлелеге 60 минут
2	Спорт майданчыгы (уен спорт майданчыгын һәм (яки) урам тренажерларын, турникларны үз эченә алган ясылык спорт корылмасы)*		
	авыл торак пунктларында	Халык санына бәйсез рәвештә, 1 корылма	транспорт үтемлелеге 60 минут
Искәрмә: * халык саны 300 кешедән ким булган торак пунктлар өчен нормалашмый.			

8 нче таблицада күрсәтелмәгән физик культура һәм массакүләм спорт корылмалары өчен исәп-хисап күрсәткечләре проектлауга бирелгән задание нигезендә билгеләнә.

Физик культура һәм массакүләм спорт корылмаларында муниципаль берәмлек халыкның норматив ихтыяжын билгеләүне халыкның төрле социаль-демографик төркемнәренең ихтыяжларын канәгатьләндерү зарурилыгы нигезендә гамәлгә ашырырга кирәк.

Өлеге корылмаларны урнаштыру башка шундый ук корылмаларның якынлыгын, транспорт элемтэләрен оештыруны, урамнар, юллар һәм жәяүлеләр юллары челтәре белән үзара бәйләнешне исәпкә алып башкарылырга тиеш.

Физик культура һәм массакүләм спорт корылмаларын мөгариф мәктәпләренең һәм башка уку йортларының, ял һәм мәдәният учреждениеләренең спорт корылмалары белән территорияне кыскарту белән бергә алып бару рәхсәт ителә.

Физкультура-спорт корылмалары өчен җир участогы күләмен проектлау биремә буенча кабул итәргә кирәк

4.5. Сәламәтлек саклау өлкәсендә муниципаль берәмлекнең җирле әһәмияттәге корылмалары.

Хастаханә һәм поликлиника учреждениеләрендә муниципаль берәмлек халкының тәэмин ителеш дәрәжәсе, мондый корылмаларның территорияль үтемләгә дәрәжәсе буенча тәкъдим ителә торган күрсәткечләренә муниципаль берәмлек халкы өчен 9 таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

9 нчы таблица

Сәламәтлек саклау өлкәсендә муниципаль берәмлекнең җирле әһәмияттәге корылмалары өчен билгеләнә торган исәп-хисап күрсәткечләре

№	Корылманың исеме	Халыкның тәэмин ителешенең минималь рәхсәт ителгән дәрәжәсе	Халык өчен территорияль үтемлелек дәрәжәсе
1	Ярдәмче биналар һәм корылмалар булган барлык типтагы стационарлар	1000 кешегә 13,47 койка	билгеләнми
2	Поликлиникалар, амбулаторияләр, диспансерлар (стационардан башка)	Сменага 18,15 кеше килә 1000 кеше исәбенә	авыл җирлегендә - транспорт белән 30 минут
3	Фельдшер яки фельдшер-акушерлык пунктлары	Сменага 18,15 кеше килә 1000 кеше исәбенә	Транспорт үтемлелеге 30 мину
4	Балалар сәт кухнялары	Тәүлегенә 4 порция 1 балага	билгеләнми
5	Ашыгыч медицина ярдәмә станцияләре	1 бригада хезмәт күрсәтүче 10 мең кешегә исәпләнгән	махсус автомобильдә 15 минутлык зона чикләрендә
6	Даруханәләр		
	авыл торак пунктларында	1 мең кешегә гомуми майданы 14 кв. метр	Жәяүлеләр өчен 30 минут

Искәрмә:

Бер ятакка балалар өчен 1,5 коэффициенты булган барлык стационар нормасын кабул итәргә кирәк.

Бер җир кишәрлегендә ике һәм аннан күбрәк стационар урнаштырганда аның гомуми майданы стационарларның суммар сыйдырышлыгы нормасы буенча кабул итәргә кирәк.

Хастаханә оешмаларының стационарлары район хезмәт күрсәтү дәрәжәсенә ия һәм бөтен районга исәпләнә. 1000 кешегә исәпләнгән 13,47 койка белән тәэмин итү нормативы халыкка стационар хезмәт күрсәтү өчен кирәк булган бөтен койка фондын үз

эченә ала (шөфкать туташы карау койкалары, хоспислар, ярымстационар койкалар һ.б.).

Ашыгыч медицина ярдәме станцияләре район дәрәжәсендә хезмәт күрсәтә һәм бөтен районга исәпләнә.

Сәламәтлек саклау корылмаларын урнаштыруга таләпләр һәм аларның параметрлары СНиП 2.07.01 - 89 СП нигезендә билгеләнә. «Шәһәр төзелеше. Шәһәр һәм авыл жирлекләрен планлаштыру һәм төзү» (кушымта Д) һәм башка норматив документлар.

Кыска вакытлы дөвалану өчен олылар һәм балалар өчен стационарларның (күппрофильле хастаханәләр, махсуслаштырылган стационарлар һәм медицина үзәкләре, бала табу йортлары һ. б.), ярдәмче биналар һәм корылмалар булган жир участкалары күләмнәрен корылмаларның сыйдырышлыгына карап кабул итәргә кирәк:

50 койкага кадәр – бер ятакка 210 кв. м;

50-100 койка – бер ятакка 210 – 160 кв. м;

100-200 койка – 160-110 кв. м бер ятакка;

200-300 койка – 110-80 кв. м бер ятакка;

300-500 койка – бер ятакка 80 – 60 кв. м;

500 койкадан артык – бер ятакка 60 кв.м.

Күрсәтелгән күләмнәр реконструкция шартларында 25 % ка киметелергә мөмкин.

Хастаханә территориясә 10 м киңлектәге саклагыч яшел полоса белән әйләнә-тирә төзелештән аерылырга тиеш.

Амбулатор-поликлиника учреждениеләре, диспансерлар өчен жир кишәрлеге күләмен стационардан башка сменага 0,1 га, ләкин корылмага 0,3 га да ким булмаган жир участогын күздә тотарга кирәк. Поликлиникаларның мөктәпкәчә балалар учреждениеләре белән турыдан-туры күрше булуы рәхсәт ителми.

Фельдшер-акушерлык пункты өчен жир участогының күләме 0,2 га төшкил итәргә тиеш.

Ашыгыч медицина ярдәме станциясә (подстанциясә) өчен, күчмә медицина ярдәме пункты өчен жир участогы күләмен 1 автомобильгә 0,05 га, ләкин 0,1 га ким булмаган күләмдә кабул итәргә киңәш ителә.

Даруханәләр өчен жир участогының күләме 0,2 га тигез булырга тиеш, яисә алар кертелергә мөмкин.

Балалар сәт кухнялары өчен жир участогының күләме тәүлегенә 1 мең порциягә 0,015 га, ләкин 0,15 гектардан да ким булмаган күләмдә кабул итәргә киңәш ителә.

4.6. Халыкны социаль тәэмин итү һәм социаль яклау өлкәсендә муниципаль берәмлекнең жирле әһәмияттәге корылмалары.

Муниципаль берәмлек халкының социаль тәэминат һәм социаль яклау корылмалары белән тәэмин ителешенә, мондый корылмаларның территорияль үтемлелегә дәрәжәсенә төхдәм ителә торган күрсәткечләрен муниципаль берәмлек халкы өчен 10 таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

10 нчы таблица

Халыкны социаль тәэмин итү һәм социаль яклау өлкәсендә муниципаль берәмлекнең жирле әһәмияттәге корылмалары өчен билгеләнә торган исәп-хисап күрсәткечләре

№	Корылманың исеме	Халыкның тәэмин ителешенәң минималь	Халык өчен территорияль
---	------------------	-------------------------------------	-------------------------

		рөхсәт ителгән дәрәжәсе	үтемлелек дәрәжәсе
1	Халыкка социаль хезмәт күрсәтү комплексы үзәге	Муниципаль районга 1 корылма	билгеләнми
2	Гаиләгә һәм балаларга социаль ярдәм күрсәтү бүлекчәсе	Муниципаль районга 1 корылма	билгеләнми
3	Картлар һәм инвалидлар өчен интернат-йортлар (пансионатлар)	3 урын-18 яшьтән өлкәнрәк 1 мең кешегә / Муниципаль районга 1 корылма	билгеләнми
4	Төнгә торы йортлары, социаль адаптация үзәкләре	Муниципаль районга 1 корылма	билгеләнми
5	Мөмкинлекләре чикләнгән балалар һәм яшүсмерләр өчен тернәкләндерү үзәкләре	1 корылма-муниципаль районга, әмма мөмкинлекләре чикләнгән 1 мең балага һәм яшүсмергә исәпләнгән 1 меңнән дә ким булмаган корылма	билгеләнми
6	Психоневрология интернаты	3 урын-1 мең кешегә	билгеләнми
7	Балалар интернат-йортлары	3 урын-1000. кеше (4-17 яшь)	билгеләнми
8	Акылга зәгыйфь балалар өчен балалар интернат-йортлары	2 урын-1000 кешегә	билгеләнми
9	Ата-ана тәрбиясеннән мәхрүм калган балаларга ярдәм итү үзәкләре	1 корылма 10 мең кешегә яше 18 яшькә кадәр	билгеләнми
10	Балалар өчен социаль приют	1 корылма 10 мең кешегә яше 18 яшькә кадәр	билгеләнми
11	Яшьләр эшләре буенча органнар учреждениеләре	Гомуми майданы 25 кв. метр 1000 кешегә; 2 эш урыны-1 мең кешегә	билгеләнми

Социаль тәэмин итү учреждениеләрен исәпләү нормаларын төбәкнең социаль-демографик үзенчәлекләренә бәйлә рәвештә төгәлләштерергә кирәк.

Психоневрологик интернатларны урнаштыру өчен җир кишәрлекләре күләме корылманың сыйдырышлыгына карап билгеләнә:

200 урынга кадәр – бер урынга 125 кв. м.;

200 урын – бер урынга 100 кв. м.

Халыкка социаль хезмәт күрсәтү үзәкләрен урнаштыру «өлкән яшьтәге кешеләргә социаль хезмәт күрсәтү учреждениеләрен исәпләү һәм урнаштыру»35-106-2003 СП таләпләренә туры китереп башкарыла.

Картлар һәм инвалидлар өчен интернат-йортлар урнаштыру өчен җир кишәрлекләре күләме корылманың сыйдырышлыгына карап билгеләнә:

- 50 урын – 1 урынга 38 кв. метр;
- 100 урын – 1 урынга 27 кв. метр;
- 200 урын-1 урынга 20 кв. метр.

Картлар һәм инвалидлар өчен интернат-йортларны торак пунктлардан читтә урнаштыру мөмкин.

Балалар интернат-йортлары, шул исәптән акылга зәгыйфь балалар өчен интернат-йортлар янындагы жир кишәрлекләре күләмен корылманың сыйдырышлыгына карап кабул итергә кирәк:

- 100 утырту урыны - 80 кв. метр 1 урынга;
- 120 утырту урыны-60 кв. метр 1 урынга;
- 200 утырту урыны-1 кв. метр 1 урынга.

Төнгә яшәү, социаль адаптация үзәкләре булган жир кишәрлекләре күләме корылманың сыйдырышлыгы нигезендә билгеләнә:

- 25 урын-9,8 кв. 1 урынга;
- 50 утырту урыны-9,0 кв. метр 1 урынга;
- 100 утырту урыны-1 кв.м. 1 урынга.

4.7. Халыкка сәүдә, көнкүреш хезмәтә күрсәтү һәм жәмәгать туклануы өлкәсендә муниципаль берәмлекнең жирле әһәмияттәге корылмалары.

Муниципаль берәмлек халкының сәүдә, көнкүреш хезмәтә күрсәтү һәм жәмәгать туклануы корылмалары белән тәэмин ителешенә, район халкы өчен мондый корылмаларның территорияль үтемлелегә дәрәжәсенә төхдәм ителә торган күрсәткечләрен 11 нче таблица нигезендә кабул итергә кирәк.

11 нче таблица

Сәүдә, көнкүреш хезмәтә күрсәтү һәм жәмәгать туклануы өлкәсендә муниципаль берәмлекнең жирле әһәмияттәге корылмалары өчен билгеләнә торган исәп-хисап күрсәткечләре

№ п/п	Корылманың исеме	Халыкның тәэмин ителешенә минималь рәхсәт ителгән дәрәжәсе	Халык өчен территорияль үтемлелек дәрәжәсе
1	Кибетләр, шул исәптән:		
	авыл торак пунктларында	1000 кешегә 300 кв. м сәүдә майданы	2000 м
	- азык-төлек товарлары		
	авыл торак пунктларында	1000 кешегә 100 кв. м сәүдә майданы	2000 м
2	- азык-төлек булмаган товарлар		
	авыл торак пунктларында	1000 кешегә 200 кв. м сәүдә майданы	2000 м
	Базар комплекслары	1000 кешегә 24-40 (7) кв. м сәүдә майданы	билгеләнми
3	Жәмәгать туклануы предприятиеләре	1000 кешегә 40 (8) урын	күп катлы төзелештә 500 м, шул ук вакытта бер катлы төзелештә 800 м.
4	Көнкүреш хезмәтә күрсәтү предприятиеләре, шул исәптән:		
	авыл торак	1000 кешегә 7 эш	2000 м

	пунктларында	урыны	
	- халыкка турыдан-туры хезмэт күрсәтү өчен		
	авыл торак пунктларында	1000 кешегә 4 эш урыны	2000 м
	- предприятиеләргә хезмэт күрсәтү өчен		
	авыл торак пунктларында	1000 кешегә 3 эш урыны	2000 м
5	Мунчалар*		
	авыл торак пунктларында	1000 кешегә 7 эш урыны	билгеләнми
Искәрмә:			
Жәя эчендә микрорайонда һәм торак районда хезмэт күрсәтү системасын оештыруга туры килә торган жирле әһәмияттөгә предприятиеләрне исәпләү нормалары китерелгән.			
Күрсәтелгән хезмэт күрсәтү радиусы махсус учреждениеләргә кагылмый. Барлык төр хезмэт күрсәтү учреждениеләренең дә махсуслаштырылган хезмэт күрсәтү учреждениеләреннән файдалану мөмкинлеге учреждениенең характерына, аны жирлек структурасында урнаштыруның нәтижелелегенә һәм табышлылыгына бәйле.			
* Төзекләндерелгән торак фонды белән тәэмин ителгән жирлекләрдә мунча һәм мунча-сәламәтләндерү комплексларының сыешлыгын исәпләү нормалары 1 мең кешегә өч урынга кадәр киметергә рәхсәт ителә.			

Житештерү предприятиеләрендә, оешмаларда һәм уку йортларында туклану предприятиеләренә ихтыяж ведомство нормалары буенча 1 мең эшләүче (укучы) өчен максималь сменага исәпләнә. Жәмәгать туклануының эзерләү предприятиеләре норма буенча — тәүлегенә 300 кг. 1 мең кешегә исәпләнә.

Авил торак пунктлары һәм аларның төркемнәре өчен сәүдә һәм халыкка көнкүреш хезмәте күрсәтү учреждениеләрен һәр жирлектә яшәүчеләрне жәяү йөрү мөмкинлеге чикләрендә беренче чиратта кирәк булган хезмәтләр белән тәэмин итү исәбеннән 30 минуттан да артмаса тиеш. Югары дәрәжәдә хезмэт күрсәтү корылмалары белән тәэмин итүне авыл жирлекләре төркеменә кабул итәргә кирәк.

Сәүдә үзәкләренең жир участокларының күләмен хезмэт күрсәтүче халык санына карап кабул итәргә кирәк:

- 1 мең кешегә кадәр – 0,1 - 0,2 га корылмага;
- 1 – 3 мең кеше - корылмага 0,2-0,4 га;
- 3 – 4 мең кеше - корылмага 0,4-0,6 га;
- 5 – 6 мең кеше - корылмага 0,6-1 га;
- 7 – 10 мең кеше - корылмага 1,0-1,2 га.

Сәүдә предприятиеләренең жир участоклары күләмен сәүдә мәйданының кв. метрына карап кабул итәргә кирәк:

- 250 кв.м. га кадәр – 100 кв. м. сәүдә мәйданына 0,08 га;
- 250 кв. м. – 100 кв.м. сәүдә мәйданына 0,08-0,06 га;
- 650 дән 1500 кв. м. – 100 кв. м. сәүдә мәйданына 0,06-0,04 га;
- 1500 дән 3500 кв. м. га кадәр – 100 кв.м. сәүдә мәйданына 0,04-0,02 га;
- 3500 кв. м. – 100 кв.м. сәүдә мәйданына 0,02 га.

Предприятиеләрне инженерлык системалары һәм коммуникацияләр белән автоном тәэмин иткән очракта, шулай ук аларның территориясендә ярдәмче биналар һәм корылмалар урнашкан очракта, участок мәйданы 50% ка кадәр артырга мөмкин.

Базар комплексларының жир участоклары күләмнәрен, сыйдырышлылыгына карап, базар комплексының сәүдә мәйданыннан 7 дән 14 кв. м га кадәр кабул итәргә кирәк:

14 кв. м. – сәудә майданы 600 кв. м.;

7 кв. м. - сәудә майданы 3000 кв. м. артык.

Жәмәгать туклануы предприятиеләре өчен жир кишәрлекләре күләмен урыннар санына карап кабул итәргә кирәк:

50 утырту урынына кадәр-100 урынга 0,2-0,25 га кадәр;

50дән 150гә кадәр утырту урыны – 100 урынга 0,2-0,15 га.;

150дән артык утырту урыны-100 урынга 0,1 га.

Көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре өчен жир участкалары күләмен аларның егәрлегенә (эш урыннары санына) карап кабул итәргә кирәк:

10 нан 50 гә кадәр эш урыны – 0,1-0,2 га, 10 эш урын;

50 дән 150 гә кадәр эш урыны – 0,05-0,08 га, 10 эш урын;

150 дән артык эш урыны – 0,03-0,04 га, 10 эш урын.

Мунчалар өчен жир кишәрлекләре күләме корылмага 0,2-0,4 га кабул ителә.

4.8. Мәгълүмат һәм элементә корылмалары өлкәсендә муниципаль берәмлекнең жирле әһәмияттәге корылмалары.

Предприятиеләрне, биналарны һәм элементә корылмаларын, Радио һәм телевидение, янғын һәм сак сигнализациясен, инженерлык жиһазлары системаларын диспетчерлаштыру эшләрен гамәлдәге норматив документлар таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк.

Муниципаль берәмлек халкы өчен халыкны мәгълүматлаштыру һәм элементә корылмалары белән тәэмин итүнең минималь рәхсәт ителгән дәрәжәсе, мондый корылмаларның территорияль үтемлелеге дәрәжәсенә исәп-хисап күрсәткечләрен 12 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

12 нче таблица

Мәгълүмат һәм элементә корылмалары өлкәсендә муниципаль берәмлекнең жирле әһәмияттәге корылмалары өчен билгеләнә торган исәп-хисап күрсәткечләре

№ п/п	Корылманың исеме	Халыкның тәэмин ителешенә минималь рәхсәт ителгән дәрәжәсе	Халык өчен территорияль үтемлелек дәрәжәсе
1	Почта элементәсе бүлгә (яңа микрорайон)	0,5-6 мең кешегә авыл жирлегендә 1 элементә бүлгә	500 метр
2	Районара почтаamt	50-70 почта элементә бүлекчәләренә 1 корылма	билгеләнми
3	АТС (1000 кешегә 600 номер исәбеннән)	10-40 мең номерга 1 корылма	билгеләнми
4	Тәен АТСы	10 АТСка 1 корылма	билгеләнми
5	Концентратор	1,0 - 5,0 мең номерга 1 корылма	билгеләнми
6	Терек-көчәйтү станциясе	60-120 мең абонентка 1 корылма	билгеләнми
7	Блок-чыбыклы тапшырулар станциясе	30-60 мең абонентка 1 корылма	билгеләнми
8	Тавыш трансформатор подстанцияләре	10-12 мең абонентка 1 корылма	билгеләнми
9	Кабель телевидениенең техник үзәге	торак районга 1 корылма	билгеләнми

Элементә бүлгәнең жир участогы күләме торак пунктта яшәүчеләр санына бәйлә рәвештә исәпләнә:

500 дән 2000 гә кадәр кеше – 0,3-0,35 га корылмага;

2000 – 6000 кеше – корылмага 0,4-0,45 га.

Мәгълүматлаштыру һәм элемтә корылмаларын урнаштыру өчен жир кишәрлекләре майданын кабул итәргә кирәк:

- автоматик телефон станциясе - корылмага 0,25 га;
корылмага 0,3 га автоматик телефон станциясе тоташу ноктасына кадәр уза;
- концентратор-40-100 кв. м;
- терәк-көчәйтү станциясе-корылмага 01-0,15 га;
- чыбык үткәргечле тапшыру станциясе- корылмага 0,05-0,7 га;
- тавыш трансформатор подстанцияләре- корылмага 50-70 кв. м.;
- кабель телевидениесенә техник үзәге- корылмага 0,3-0,5 га.

Яңа төзелешне гамәлгә ашырганда телекоммуникация системаларын, эфир цифрлы телевидениене күмәк кабул итү системаларын урнаштыруны һәм бер үк вакытта өч элемтә операторы тарафыннан хезмәт күрсәтү өчен кирәкле булган ябык эчке коммуникацияләр буенча йорт эчендәге элемтә чөптөрләр урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

Яңа территорияләргә төзөгәндә Гражданның оборонасы сигналлары һәм гадәттән тыш хәлләр сигналлары буенча халыкка хәбәр итү системасының локаль чөптөрләр урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

Элемтә предприятиеләре биналарын күрше предприятиеләр яки технологик процесслар булган, зарарлы, коррозия-актив, күңелсез матдәләр һәм тузан бүлүп бирү чыганагы булган, аларның санитар-яклау зоналарыннан читтә урнашкан корылмаларга карата өстенлек бирә торган җилләрнең өске ягында урнаштырырга кирәк.

Шәһәрәра телефон станцияләре, шәһәр телефон станцияләре, телефон төеннәре һәм станцияләр, чыбыклы тапшырулар станцияләрен шәһәр төзелеш шартларына карап урнаштырырга кирәк.

Почтамтлар, шәһәр һәм район элемтә узеллары, матбугат предприятиеләрен шәһәр төзелеш шартларына бәйлә рәвештә дә урнаштырырга кирәк.

Элемтә бүлекләре, эреләндерелгән элемтә бүлекләре Торак төзелеш зонасында урнашырга тиеш.

Почтамтлар, район элемтә узеллары, матбугат агентлыктары биналарыннан балалар ясле-бакчалары, мәктәпләр, мәктәп-интернатлар, дөваллау-профилактика учреждениеләре жир участкалары чикләренә кадәр ераклыкны - кимендә 50 м, ә торак һәм иҗтимагый биналар стеналарына кадәр-25 метрдан да ким түгел.

Тимер юл почталары һәм почта бүлекчеләре тимер юл станцияләрендә почта тимер юл тупиклары, почта платформалары һәм пассажирлар платформаларына керү (чыгу) мөмкинлеге белән урнаштырырга тиеш.

Аэропорт каршындагы почта бүлекләре аэропортның хезмәт-техник территориясендә пассажирлар перроны янында самолетлар тукталышына керү (чыгу) белән урнашырга тиеш.

Жир участогы төзекләндерелгән, яшелләндерелгән һәм коймаланган булырга тиеш.

Койманың биеклегенә кабул ителә, м:

1,2 – шәһәрәра телефон станцияләре, телеграф төеннәре һәм шәһәр телефон станцияләре хужалык ишегаллары өчен;

1,6 – көчәйтү пунктлары, кабельле участкалар, махсус билгеләнештәге җиһазлар һәм милкә булган базалар һәм складлар, махсус элемтә автомобильләренә ачык стоянчалары, шәһәрәра элемтә һәм телевидениенә территорияль үзәкләре, дәүләт элемтә предприятиеләре, Россия магистраль элемтәләре һәм телевидениесенә техник

элементте узеллары, эксплуатацион-техник элементте узеллары, тимер юл почталары, почта бүлекчеләре, почтаамтлар, район элементте узеллары, матбугат предприятиеләре өчен.

Элементте линияләрен урнаштыру СН 461-74 «элементте линияләре өчен жир бүлеп биру нормалары» таләпләренә туры китереп башкарыла.

4.9. Идарә итү һәм кредит-финанс оешмалары өлкәсендә муниципаль берәмлекнең жирле әһәмияттәге корылмалары.

Муниципаль берәмлек халкы өчен мондый корылмаларның территорияль үтемлелеге дәрәжәсе, идарә учреждениеләре һәм кредит-финанс оешмалары белән тәэмин ителешнең минималь рәхсәт ителгән дәрәжәсенә исәп-хисап күрсәткечләрен 13 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

13 нче таблица

Идарә һәм финанслар өлкәсендә муниципаль берәмлекнең жирле әһәмияттәге корылмалары өчен билгеләнә торган исәп-хисап күрсәткечләре

№ п/п	Корылманың исеме	Халыкның тәэмин ителешенең минималь рәхсәт ителгән дәрәжәсе	Халык өчен территорияль үтемлелек дәрәжәсе
1	Банклар бүлекләре һәм филиаллары, шул исәптән:		
	авыл жирлекләрендә	1-2 мең кешегә 1 операция урыны	-
2	Идарә оешмалары һәм учреждениеләре	Техник регламентлар нигезендә	билгеләнми

Банк бүлекләренәң жир кишәрлеге Күләме 3 операция урынына урнаштырганда 0,05 га исәбеннән кабул ителә.

Идарә оешмалары өчен жир кишәрлекләре күләме бер хезмәткәргә 60-44 кв.м. исәбеннән кабул ителә. 44-18, 5 кв.м. бина катларында бер хезмәткәр өчен 3-5 кат. Зур майдан азрак катлы корылмалар өчен кабул ителә.

4.10. Торак-коммуналь хужалык корылмалары өлкәсендә муниципаль берәмлекнең жирле әһәмияттәге корылмалары.

Муниципаль берәмлек халкы өчен торак-коммуналь хужалык корылмалары белән тәэмин ителешнең минималь рәхсәт ителгән дәрәжәсенә, мондый корылмаларның территорияль үтемлелеге дәрәжәсенә исәп-хисап күрсәткечләрен 14 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

14 нче таблица

Торак-коммуналь хужалык өлкәсендә муниципаль берәмлекнең жирле әһәмияттәге корылмалары өчен билгеләнә торган исәп-хисап күрсәткечләре

№ п/п	Корылманың исеме	Халыкның тәэмин ителешенең минималь рәхсәт ителгән дәрәжәсе	Халык өчен территорияль үтемлелек дәрәжәсе
1	Кунакханәләр	1000 кешегә 3 урын	билгеләнми
2	Торак-эксплуатация оешмалары	20 мең кешегә 1 корылма	билгеләнми
3	Икенчел чималны кабул итү пунктлары	20 мең кешегә 1 корылма	билгеләнми
4	Традицион зиратлар, шул исәптән:		
	авыл жирлекләрендә	1000 кешегә 0,28 га, әмма 40 га дан артык	билгеләнми

		түгел	
--	--	-------	--

Кунакханелернең жир участогы күләме урыннар саныннан чыгып кабул ителә:

25-100 урынга кадәр – 1 урынга 55 кв. м.;

100 урыннан артык – 1 урынга 30 кв.м.

Торак-эксплуатация оешмасының жир кишәрлеге күләме бер корылмага 0,3 га тәшкит итә, икенчел чималны кабул итү пункты бер корылмага 0,01 га тәшкит итә.

Зиратларның жир участогы күләме халыкның тәэмин ителеше дәрәжәсеннән чыгып кабул ителә, әмма 40 гектардан да артмый, халык саны һәм халык санының перспективалы үсешен исәпкә алып билгеләнә.

Торак-коммуналь хужалык предприятиеләреннән торак йортлар, гомуми белем бирү мәктәпләре, балалар бакчалары һәм сәламәтлек саклау учреждениеләре диварларына кадәр ераклык 15 нче таблицада күрсәтелгән.

15 нче таблица

Торак-коммуналь хужалык предприятиеләреннән торак йортлар, гомуми белем бирү мәктәпләре, балалар бакчалары һәм сәламәтлек саклау учреждениеләре диварларына кадәр ераклык

Биналар (жир участоклары)	Торак-коммуналь хужалык предприятиеләре биналарынан (участокларынан) ераклык, м		
	Торак йортларның диварларына кадәр	Гомуми белем бирү мәктәпләре, балалар бакчалары һәм сәламәтлек саклау учреждениеләре биналарына кадәр	Су алу корылмаларына кадәр
Икенчел чималның кабул итү пунктлары	20	50	-
Традицион каберлекләр һәм крематорий зиратлары (мәйданы 20 дән 40 га кадәр)	500	500	Кимендә 1000 (су белән тәэмин итү чыганагын санитар саклау поясы һәм фильтрация вакыты исәпләүләре буенча)
Традицион каберлекләр һәм крематорий зиратлары (мәйданы 10 нан 20 га кадәр)	300	300	
Традицион жирләү зиратлары һәм крематорий (мәйданы 10 гектардан ким)	100	100	-

Икенчел чималның кабул итү пунктларын яшел үсентеләр полосасы белән изоляцияләргә һәм аларга автомобиль транспорты өчен керү юлларын күздә тотарга кирәк.

Реконструкцияләнергә тиешле авыл торак пунктларында зиратлардан торак йортлар, балалар һәм дөвалау учреждениеләре биналары диварларына кадәр ераклыкны жирле санитар күзәтчелек органнары белән килештереп, ким дигәндә 100 кеше кабул итәргә рөхсәт ителә.

Зиратларны торак пунктларның торак төзелеше территориясенә карата аерым

яктан урнаштырырга кирәк.

Яңа жирләү урыннары булдыру, гамәлдәге жирләү урыннарын реконструкцияләү экологик һәм санитар-гигиена экспертизасы уңай бәяләмәсе булганда мөмкин.

Зират өчен бүлөп бирелә торган Участок түбәндәге таләпләрне канәгатьләндерергә тиеш: торак пункттан, ачык сулыклардан һәм сулыклардан читтә читкә тайпылырга; мөмкин булган су басу зонасыннан читтә урнашырга; жир өсләгеннән 2,5 метрдан да ким булмаган грунт суларының торышы булырга; 1,5 м тирәнлектә коры, туфраклы туфракка (ашлы, Комлы) ия булырга; туфракның дымлылыгы 6-18 % тан да ким булмаса тиеш.

Зиратлар территориясендә юл челтәрен, су сибү системасын, шахталар коеларын, тышкы яктылыкны күздә тотарга кирәк.

Жирләү участокларының күләмен 16 таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

16 нчы таблица

Бер урында жирләү саны бер дәрәжәдә	Күмү участокларының күләме	
	Киңлеге, метр	Озынлыгы, метр
1	1,0	2,0
2	1,8	2,0
3	2,6	2,0
4	3,6/1,8	2,0/4,0
5	2,6	4,0
6	2,6	4,0

4.11. Жәмәгать тәртибен саклау өлкәсендә муниципаль берәмлекнең жирле эһәмияттәге корылмалары.

Муниципаль берәмлек халкы өчен халыкны жәмәгать тәртибен саклау корылмалары белән тәэмин итүнең минималь рәхсәт ителгән дәрәжәсенә, мондый корылмаларның территориаль үтемлелеге дәрәжәсенә хисап күрсәткечләрен 17 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

17 нче таблица

Авыл жирлеге территориясендә жәмәгать тәртибен саклау өлкәсендә авыл жирлегенә жирле эһәмияттәге корылмалары өчен билгеләнә торган исәп-хисап күрсәткечләре

№ п/п	Корылманың исеме	Халыкның тәэмин ителешенә минималь рәхсәт ителгән дәрәжәсе	Халык өчен территориаль үтемлек дәрәжәсе
1	Полиция бүлеге	муниципаль районга 1 корылма	билгеләнми
2	Тәртип саклау терәк пункты		
	авыл торак пунктлары өчен	1-3 авыл жирлегенә 1 корылма	билгеләнми

Полиция бүлеге муниципаль районның административ үзәгендә карала. Авыл жирлегендә авыл жирлекләре комплексы хезмәт күрсәтә ала.

Тәртип саклау терәк пункты, кагыйдә буларак, административ участок (микрорайон) үзәгендә урнашырга тиеш.

4.12. Көнкүрөш һәм сәнэгать калдыкларын утильләштерү һәм эшкөртү өлкәсендә муниципаль берәмлекнең жирле әһәмияттәге корылмалары, күрсәтелгән корылмаларны урнаштыру буенча тәкъдимнәр

Торак пунктларның торак зоналарында автомобиль транспорты өчен подъездлар белән тәэмин ителгән каты көнкүрөш калдыкларын жыю өчен контейнер майданчыклары урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

Көнкүрөш калдыкларын жыю нормаларының күрсәткечләрен СП 42.13330.2016 таләпләренә туры китереп кабул итәргә кирәк «СНИП 2.07.01-89 " шәһәр төзелеше. Шәһәр һәм авыл жирлекләрен планлаштыру һәм төзү» темасына 18 нче таблицада китерелгән доклад белән чыгыш ясады.

Жыелган көнкүрөш калдыкларының исәп-хисап санын даими (һәр 5 ел саен) факттагы мөгълүматлар буенча ачыкларга кирәк.

18 нче таблица

Коммуналь калдыкларны туплау нормалары

Көнкүрөш калдыклары төрләре	Елына 1 кешегә көнкүрөш калдыклары саны	
	кг	литр
Катылар: - суүткәргеч, канализация, үзәк жылылык һәм газ белән тәэмин ителгән торак биналардан; - башка торак биналардан	190 – 225 300 – 450	900 – 1000 1100 – 2000
Ижтимагый биналарны исәпкә алып, каты көнкүрөш калдыкларының гомуми саны	280 – 300	1400 – 1500
Казылма чокырлардан сыек (канализация булмаганда)	–	2000 – 3500
Урамнарның, майданнарның, паркларның 1 кв. метр каты көнкүрөш калдыклары	5	8
Искәрмә. Калдыклар жыелу нормаларының зур әһәмиятен зур торак пунктлар өчен кабул итәргә кирәк. Зур габаритлы көнкүрөш калдыкларын туплау нормаларын каты көнкүрөш калдыкларының китерелгән күрсәткечләре составында 5% күләмендә кабул итәргә кирәк.		

Каты коммуналь калдыкларны жыю, транспортлау, эшкөртү, утильләштерү, зарарсызландыру, күмү өлкәсендә муниципаль районның жирле әһәмияттәге корылмалары өчен билгеләнә торган исәп-хисап күрсәткечләре 19 таблицада күрсәтелгән.

19 нчы таблица

Каты коммуналь калдыкларны жыю, транспортлау, эшкөртү, утильләштерү, зарарсызландыру, күмү өлкәсендә авыл жирлегенең жирле әһәмияттәге корылмалары өчен билгеләнә торган исәп-хисап күрсәткечләре

№ п/п	Корылманың исеме	Халыкның тәэмин ителешенең минималь рәхсәт ителгән дәрәжәсе	Халык өчен территориаль үтемлек дәрәжәсе
1	Авыл жирлекләре территориясендә каты көнкүрөш	100%	100 метр

	калдыктары жыю корылмалары (калдыктар жыелу урыннары)		
--	---	--	--

Торак пунктлар территорияләрән санитар чистартуны 2.1.3684-21, СНиП 2.07.01-89*, шулай ук жирле үзидарә органнарының норматив хокукый актлары таләпләре нигезендә башкарырга кирәк.

Көнкүреш һәм сәнәгать калдыктарын утильләштерү һәм эшкәртү корылмаларының урнашу урыннарын санитар нормаларга туры китереп, территорияне куллану мөмкинлекләрен бәяләү нигезендә хәл итәргә кирәк.

Муниципаль район территориясендә торак пунктлар төркемнәре өчен үзәкләштерелгән каты көнкүреш һәм сәнәгать калдыктары полигоннарын урнаштыру тәкъдим ителә.

Полигоннарда хезмәт күрсәтү радиусы 15 километр тәшкил итә.

Торак төзелеш территориясендә, санитар законнар таләпләрен үтәү максатыннан, контейнерлар урнаштыру өчен майданчык торак йортлардан 20 метрдан да ким булмаган, әмма 100 метрдан да артык булмашка тиеш. Каты коммуналь калдыктар өчен уңайлы подъездлы контейнерлар урнаштыру өчен махсус майданчыктар. Майданчык ачык һәм су үткәрә торган өслек белән проектлана. Майданчыктарның күләме контейнерлар санын урнаштыруга исәпләнгән булырга тиеш, әмма 5-дән артык түгел.

Билгеләнә торган чүп жыючылар (контейнерлар) санын билгеләү өчен чүп жыючы халык саныннан, каты коммуналь калдыктар жыелу нормативларыннан, калдыктарны саклау срокларыннан чыгып эш итәргә кирәк. Чүп жыючыларның исәп-хисап күләме алар оешкан чорда каты коммуналь калдыктарның факттагы туплануына туры килергә тиеш.

Махсус техника берәмлекләре саны (ә атап әйткәндә Транспорт һәм чүп жыючы) региональ оператор һәм территорияне санитар чистарту схемасы белән билгеләнә.

Контейнерларның кирәкле саны коммуналь калдыктарның уртача тәүлеклек жыелуын, аларны чыгару чорын (тәүлеклек) һәм контейнерның сыйдырышлылыгын (1,1 м³) исәпкә алып исәпләнә.

Контейнерларның 50% ын сортларга аерылырга тиешле каты көнкүреш калдыктары (икенчел чимал) өчен кулланырга киңәш ителә. Куркыныч ГК (яктырту җайланмалары, терекөмешле батарея һәм аккумуляторлар булган электр лампалары (автомобильләреннән тыш), куллану үзлекләрен югалткан терекөмешле градусниклар) вандалга каршы башкаруда (кызгылт сары төстөгә) аларны зарарлау һәм әйләнә-тирә мохиткә зыян китерүне булдырмый торган махсус билгеләнгән контейнерларга (кызгылт сары төстә) салынырга тиеш.

Контейнер майданчыктарын урнаштыру урыннары, торак территорияләрдә ККНЫ жыю, вакытлыча саклау буенча тәкъдимнәрне исәпкә алып, территорияне санитар чистарту схемасы белән төгәлләштерелә.

Торак төзелеш территориясендә сыек көнкүреш калдыктарын жыю өчен үзәкләштерелгән ташландык суларны агу системасы белән тәэмин ителмәгән, ишегалды юынтыларын күздә тотарга кирәк.

Вокзал, рекреация, җәмәгать корылмалары, җәмәгать транспорты тукталышларында, майданнарда һәм урамнарда чүплекләр урнаштырырга кирәк.

Чүплекләр арасындагы ераклык 100 метрдан да артмаска тиеш, торак пунктларның җанлы территорияләрендә – 40 метрдан да артмаска тиеш.

Терлекчелек предприятиеләре территориясендә, терлекчелек калдыктарын утильләштерү мәсьәләсен хәл итү өлешендә, урнашкан очракта, калдыктарны утильләштерүнең ике варианты булырга мөмкин:

1. Ябык типтагы тирес саклагычларны компостлаштыру (файдалану (лагун) һәм басуларга тирес (помета) сыйфатында ашлама керту (терлекчелек калдыкларын зарарсызландыру, дегельминтацияләу чараларын үткәргәннән соң). Лагуннарны фермалар балансында булган жирләрдә урнаштырырга киңәш ителә.
2. Бүлендек (пиролиз, биогаз) эшкәртү жайланмаларын куллану.

4.13. Муниципаль берәмлек чикләрендә һәм торак пунктлар чикләрендә торак пунктлар чикләреннән читтә һәм жирле өһәмияттәге автомобиль юлларына транспорт хезмәтә күрсәтү өлкәсендә муниципаль берәмлекнең жирле өһәмияттәге корылмалары.

Барлык торак пунктлар да каты өслекле автомобиль юллары белән тәэмин ителергә тиеш.

Жәмәгать пассажир транспортының тукталыш пунктларын муниципаль районның жирле өһәмияттәге автомобиль юлларында урнаштырырга кирәк, алар буенча шөһәр яны һәм шөһәрара автобус маршрутлары узу күздә тотыла.

Торак пунктлар территориясендә автомобиль транспорты барлык биналарга һәм корылмаларга да барып житергә тиеш.

Халыкны административ һәм сөүдә үзәкләре, кунакханәләр, театрлар, күргәзмәләр һәм базарлар янындагы жөяүлеләр юллары (тротуарлар, мәйданчыклар, баскычлар) белән тәэмин итү дәрәжәсә «пик» сәгатенә 0,3 кеше/кв.метрдан да артык түгел; завод алды мәйданчыклары, спорт-тамаша учреждениеләре, кинотеатрлар, вокзаллар янында - 0,8 кеше/кв. метрдан да артык түгел.

Халык өчен жәмәгать транспорты тукталышлары пунктларының территориаль яктан мөмкин булган максимал дәрәжәдә үтемле булуын исәпләү күрсәткечләрен 20 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк. Әлегә корылмалар белән тәэмин ителешнең минимал рөхсәт ителгән дәрәжәсенә исәп-хисап күрсәткечләре билгеләнми.

20 нче таблица

Халык өчен жәмәгать транспорты тукталышлары пунктларының территориаль яктан мөмкин булган дәрәжәдә рөхсәт ителгән дәрәжәдә исәп-хисап күрсәткечләре

№ п/п	Корылманың исеме	Халык өчен территориаль үтемлек дәрәжәсә (метр)
1	Тукталыш пунктлары, тулаем алганда, торак пункт буенча	500
2	Гомумшөһәр үзегендә тукталыш пунктлары	250
3	Житештерү зоналарында тукталыш пунктлары	400*
4	Массакуләм ял һәм спорт зоналарында тукталыш пунктлары	800 **
5	Азкатлы торак төзелеш территориясендә эчке элементләр өчен тукталыш пунктлары: яшәү урыннарыннан массакуләм йөрү корылмаларыннан	200 250
* күрсәткеч жөяүлеләр өчен тукталыш пунктына кадәр юл йөрү предприятелиереннән максимал ераклык булуын аңлата ** әлегә күрсәткеч жөяүлеләр өчен иң күп ял итү һәм спорт корылмаы ишегеннән тукталыш пунктына кадәр мөмкин кадәр ерак булуын аңлата		

Жәмәгать транспорты тукталышлары урыннарында тукталыш һәм утыру мәйданчыклары, пассажирлар өчен павильоннар булдыру тәкъдим ителә.

Тукталыш майданчыкларының кичлеген – машина йөрү өлешенең төп полосаларының кичлегенә, ө озынлыгын-бер үк вакытта туктатыла торган автобуслар санына карап, әмма 10 метрдан да ким булмаган күләмдә кабул итәргә кирәк.

Яңа Чишмә муниципаль районы Шахмай авыл жирлеге халкын автосервис һәм юл буйларында хезмәт күрсәтү корылмалары белән тәэмин итүнең минималь рәхсәт ителгән дәрәжәсенә исәп-хисап күрсәткечләре билгеләнми.

Халыкның шәхси жиңел автомобильләр белән тәэмин ителешенең рәхсәт ителгән минималь дәрәжәсе күрсәткече 1000 кешегә 314,5 жиңел автомобиль кабул ителә.

Авыл жирлеге халкын, торак фонд категориясенә һәм уңайлылык дәрәжәсенә карап, жиңел автомобильләрне даими саклау өчен, корылмалар белән тәэмин итүнең минималь рәхсәт ителгән дәрәжәсенә исәп-хисап күрсәткечләре 21 нче таблицада күрсәтелгән.

21 нче таблица

Халыкның жиңел автомобильләрне даими саклау өчен корылмалар белән тәэмин ителүнең минималь рәхсәт ителгән дәрәжәсенә исәп-хисап күрсәткечләре

№	Уңайлылык дәрәжәсе буенча торак фонды тибы	Автотранспортны, машина-урыннарны саклау
1	Бизнес-класс	2,0
2	Эконом-класс	1,2
3	Муниципаль	1,0
4	Махсуслаштырылган	0,7
Искәрмә: Авыл территориясеннән читтә урнашкан гаражларда жиңел автомобильләр паркының 10% ын сезонлы саклауны күздә тотарга рәхсәт ителә.		

Катларына карап, гаражлар һәм жиңел автомобильләр кую урыннары өчен жир кишәрлекләре күләмен бер машина урынына алырга кирәк:

- автомобильләрнең жир өсте стоянкалары-1 машина урынына 25 кв. м.;

- гаражлар өчен:

бер катлы – 30 кв. м. бер машина-уринга;

ике катлы – 20 кв. м. бер машина-уринга

Социаль, ижтимагый һәм эшлекле билгеләнештәге корылмалар, житештерү һәм рекреация корылмалары янында жиңел автомобильләрне вакытлыча саклау (парковка) өчен ачык майданчыклар белән тәэмин ителешнең минималь рәхсәт ителгән дәрәжәсе күрсәткечләре 22 нче таблицада күрсәтелгән.

22 нче таблица

Муниципаль берәмлекнең социаль, жәмәгать һәм эшлекле билгеләнештәге корылмалар, житештерү һәм рекреация корылмалары янында жиңел автомобильләрне вакытлыча саклау (парковка) өчен ачык майданчыклар белән тәэмин ителешенең минималь рәхсәт ителгән дәрәжәсенә исәп-хисап күрсәткечләре.

Корылманың исеме	Исәп-хисап берәмлеге	Исәп-хисап берәмлекләренең түбәндәге санына 1 машина-урин каралган
Дәүләт хакимияте органнары, жирле үзидарә органнары	гомуми майданы кв. м.	200-220
Административ-идарә учреждениеләре, ижтимагый	гомуми майданы кв. м.	100-120

оешмаларның биналары		
Коммерция-эшлекле үзәкләр, офис биналары һәм бүлмәләре, иминият компанияләре	гомуми мәйданы кв. м.	50-60
Банклар һәм банк учреждениеләре, кредит-финанс учреждениеләре	гомуми мәйданы кв. м.	30-35
Укыту үзәкләре, үзешчән иҗат үзәкләре, өлкәннәр өчен клублар	гомуми мәйданы кв. м.	20-25
Югары белем бирү программаларын гамәлгә ашыручы мөғариф оешмалары	Укытучылар, хезмәткәрләр, студентлар, бер сменада шөгильләнүче	2-4 укытучы һәм хезмәткәр + 10 студентка 1 машина-урин
Гомуми белем бирү оешмалары	Корылма	Задание буенча проектлау, әмма кимендә 2
Мәктәпкәчә гомуми белем бирү оешмалары	Корылма	Задание буенча проектлау, әмма кимендә 2
Кибетләр (вак һәм ваклап сату, гипермаркетлар)	гомуми мәйданы кв. м.	30-35
Азык-төлек һәм (яки) азык-төлек булмаган төркемдәге (сәүдә үзәкләре, сәүдә комплекслары, супермаркетлар, универсамалар, универмаглар һ. б.) товарларының киң ассортименты булган сәүдә билгеләнешендәге корылмалар	гомуми мәйданы кв. м.	40-50
Даими базарлар: - универсаль һәм азык-төлек булмаган - азык-төлек һәм авыл хужалыгы	гомуми мәйданы кв. м.	30-40 40-50
Вакыт-вакыт кирәк булган җәмәгать туклануы предприятиеләре (рестораннар, кафелар)	Утырту урыннары	4-5
Мунчалар	Бер вакытта килүчеләр	5-6
Кунакханәләр	Урыннар	5-6
Музейлар	Бер вакытта килүчеләр	6-8
Кинотеатрлар	Тамашачылар урыннары	8-12
Китапханәләр, интернет-кафе	Даими урыннар	6-8
Ял итү-күңел ачу учреждениеләре	Бер вакытта килүчеләр	4-7

Хастаханәләр	Ятаклар	14
Поликлиникалар	Сменада килүчеләр	20
Спорт комплекслары һәм трибуналы стадионнар	Урыннар	25-30
Сәламәтләндрү комплекслары (фитнес клублар, ФОК, спорт һәм тренажер заллары)	гомуми мөйданы кв. м.	25-55
Муниципаль балалар физкультура-сәламәтләндрү корылмалары һәм хезмәт күрсәтү дәрәжәләре (150-500 кв. м мөйданлы тренажер заллары)	Бер вакытта килүчеләр	8-10
Махсуслаштырылган спорт клублары һәм комплекслары	Бер вакытта килүчеләр	3-4
Бассейннар	Бер вакытта килүчеләр	5-7
Автовокзаллар	Пик сәгатендә пассажирлар	10-15
Ял итү зоналарында пляжлар һәм парклар	100 бер вакытта килүчеләр	15-20
Кыска вакытлы ял базалары (спорт, чаңгы, Балык тоту, аучылык һ. б.)	100 бер вакытта килүчеләр	10-15
Ял йортлары һәм санаторийлар, санаторийлар, санаторийлар, предприятиеләрнең ял базалары һәм туристлык базалары	100 ял итүче һәм хезмәт күрсәтүче персонал	3-5
Искәрмә: Корылмалар төркеменә хезмәт күрсәтү өчен тукталышларны проектлаганда һәр корылма буенча машина-урыннарның исәп-хисап санын 10-15 % ка киметү рөхсәт ителә.		

Торак зоналар, халыкка мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү учреждениеләре янында, сәүдә һәм ял предприятиеләре, спорт биналары һәм корылмалары, хезмәт кушымтасы урыннарын 10% ка кадәр (ләкин бер урыннан да ким булмаган) проектлаганда инвалидлар транспортына аерым игътибар бирергә кирәк.

Күчмә составка хезмәт күрсәтү станцияләре, автомобильләргә ягулык салу станцияләре, юу пунктлары, тикшерү эстакадалары, мөйданчык-стоянкалар) хезмәт күрсәтү өчен билгеләнгән предприятиеләргә һәм корылмаларны проектлауны автомобиль транспорты хәрәкәте интенсивлыгына карап, икътисадый һәм статистик эзләнүләр нигезендә башкарырга кирәк.

Автомобиль юлларында ял итү мөйданчыкларын, туристик транспорт тукталышларын күздә тотарга кирәк. Алар арасында III категорияле автомобиль юллары өчен төкәдим ителә торган ара – 25-35 километр, IV категорияле автомобиль юллары өчен – 45-5 километр. Әлеге мөйданчыкларның сыйдырышлылыгы III категорияле юлларда 10 – 15 транспорт берәмлегеннән дә ким түгел, 10 – IV категорияле юлларда бер үк вакытта тукталышка исәп тотарга кирәк.

Муниципаль районның жирле әһәмияттәге корылмаларына караган торак пунктларның һәм корылмаларның чикләреннән читтә автомобиль юлларын урнаштыруга карата таләпләр, аларның параметрлары, СНиП 2.07.01-89 СП нигезендә билгеләнә. «Шәһәр төзелеше. Шәһәр һәм авыл жирлекләрен планлаштыру һәм төзү» һәм транспорт өлкәсендә башка норматив документлар белән тәэмин итү.

4.14. Территорияләрне төзекләндерү һәм яшелләндерү өлкәсендә муниципаль берәмлекнең жирле әһәмияттәге объектлары, күрсәтелгән объектларны урнаштыру буенча тәкъдимнәр

Халыкның гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр белән тәэмин ителешенең минималь рәхсәт ителгән дәрәжәсенең исәп-хисап күрсәткечләрен 23 нче таблица нигезендә кабул итергә кирәк.

23 нче таблица

Гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр белән тәэмин ителешенең минималь рәхсәт ителгән дәрәжәсенең исәп-хисап күрсәткечләре

Гомуми кулланылыштагы яшелләндерелгән территорияләр	Халыкның тәэмин ителешенең минималь рәхсәт ителгән дәрәжәсе (кв. метр/кеше)	Халык өчен территориаль үтемлек дәрәжәсе
авыл жирлекләре өчен	12	билгеләнми
<p>Примечание. Для населенных пунктов, расположенных в окружении лесов, в прибрежных зонах крупных рек и водоемов, площадь озелененных территорий общего пользования допускается уменьшать, но не более чем на 20%. В площадь отдельных участков озелененной территории включаются площадки для отдыха, игр детей, пешеходные дорожки, если они занимают не более 30% общей площади участка.</p>		

Торак пункттагы яшел үсентеләрне, аның планлаштыру структурасын һәм жирле шартларын исәпкә алып, бердәм система рәвешендә карарга кирәк. Торак пунктның яңа территорияләрен проектлаганда һәм реконструкцияләгәндә гамәлдәге яшел үсентеләрне максималь рәвештә саклауны һәм куллануны күздә тотарга кирәк.

Гомуми кулланылыштагы яшелләндерү объектлары майданнарын түбәндәге күләмдә кабул итергә кирәк: Парклар – 10 гектардан да ким түгел; бакча-3 гектардан да ким түгел; скверлар-0,5 га.

Торак пунктлар территориясендә төзекләндерү һәм яшелләндерү объектларын урнаштыру принциплары, объектларның параметрларын «СП 42.13330.2016 «Шәһәр төзелеше. Шәһәр һәм авыл жирлекләрен планлаштыру һәм төзү» нигезендә күрергә.

4.15. Авыл жирлегенең электр, жылылык, газ һәм су белән тәэмин итү өлкәсендәге объектлары.

4.15.1. Электр белән тәэмин итү объектларында муниципаль берәмлек халкының норматив ихтыяжын билгеләү буенча тәкъдимнәр.

Электр энергиясен кулланучыларны өзлексез һәм сыйфатлы электр белән тәэмин итү халыкның сәламәтлеген саклауга һәм муниципаль берәмлек территориясендә халыкның тормыш сыйфатын яхшыртуга ярдәм итә.

Электр белән тәэмин итү системасын проектлаганда электр нагрузкасын билгеләүне РД 34.20.185-94, СП 31-110-2003 таләпләре һәм "ФСК ЕЭС" ААҖнең техник сәясәте турындагы 2006 елның 2 июнендәге Нигезләмә нигезендә башкарырга кирәк.

«0,38-750 кВ көчөнөштөгө электр челтөрлөрө өчөн жир бүлөп биру нормалары " ның 14278 тм – т1 нче законна туру китереп, түбөнрөк китерелгөн электр белөн тээмин итү корылмасы өчөн жир кишөрлеклөрөнөң минималь рөхсөт ителгөн күлөмөнөң исәп-хисап күрсөткөчлөрө билгелөндө (24 нче таблица).

24 нче таблица

Электр белөн тээмин итү корылмасы өчөн жир участокларының минималь рөхсөт ителгөн күлөмнөрөнөң исәп-хисап күрсөткөчлөрө

Объект төрө	Жир кишөрлегенөң күлөмө, кв. м
6 кВ. нан 10 кВ. га кадөр югары көчөнөшлө трансформатор подстанциялөрө	не более 150
20 кВ. нан 35 кВ. га кадөр көчөнөштөгө түбөнөю подстанциялөрө һәм күчөрү пунктлары	не более 5000
35 кВ. нан 220 кВ. га кадөр көчөнөшлө түбөнөю подстанциялөрө	8500-10000

Искөрмө:
 1. Таблицада китерелгөн жир мөйданнары түбөндөгөлөрне исәпкө ала: коймага якин килү һәм ремонт ясау өчөн билгелөнгөн койма тирэли метр киңлегө полосасын; идарө итү пунктының гомуми подстанция пунктының бер яки ике трансформаторын, югары (урта) көчөнөш ачык бүлү жайланмаларын, Түбөн көчөнөштөгө ябык) бүлү жайланмасын урнаштыру (кагыйдө буларак, түбөн көчөнөштөгө ябык) бүлү жайланмасын урнаштыру.;
 2. Подстанциялөр мөйданы таблицасындагы мөгълүматлар һава линиялөрөн капма-каршы якларга чыгаруны; ачык бүлү жайланмалары; трансформаторлар жайланмасын ачуны күздө тотта. Түбөнрөк күрсөтелгөн очрактарда таблицадагы мөгълүматлар түбөндөгө коэффицентларга тапкырлана:
 - югары һәм урта көчөнөшлөр линиялөрөн бер якка чыгарганда-1,25;
 - югары һәм урта көчөнөшлөрнөң ябык бүлү жайланмаларында-0,8;
 - трансформаторларны ябык урнаштырганда-1,1

Беренчел исәплөүлөр өчөн чагыштырма исәп-хисап йөклөнөшө күрсөткөчлөрөн 25,26 таблица нигезендө кабул итөргө кирөк.

25 нче таблица

Йортлар/фатирлар өчөн коммуналь-көнкүрөш электр нагрузкасының чагыштырмача эрелөнгөн исәп-хисап күрсөткөчө

Йортлар/фатирлар өчөн коммуналь-көнкүрөш электр нагрузкасының чагыштырмача эрелөнгөн исәп-хисап күрсөткөчө:	кВт/көшө
- табигый газдагы плитөлөр белөн (кВт/көшө)	0,41
- стационар электр плитөлөрө белөн (кВт/көшө)	0,50

Искөрмө:
 Таблицада вак сөнөгать предприятиялөрөннән йөклөмөлөр исәпкө алынмаган. Аларны исәпкө алу өчөн түбөндөгө коэффицентларны кулланырга кирөк:
 - табигый газда плитөлөр куелган торак пунктлар өчөн: 1,2-1,6;
 - стационар электр плитөлөрө булган торак пунктлар өчөн: 1,1-1,5.

Коммуналь-көнкүреш кулланучыларының электр энергиясе чыгымының һәм йортлар/фатирлар өчен электр йөклөнешен максимум куллану сәгатъләренең еллык санының эреләнгән күрсәткечләре

Коммуналь-көнкүреш кулланучыларының электр энергиясе чыгымының һәм йортлар/фатирлар өчен электр йөклөнешен максимум куллану сәгатъләренең еллык санының эреләнгән күрсәткечләре:	Электр энергиясенә чыгыштырма чыгымы, елына кВт. с.	Электр нагрузкасының максимумын куллану сәгатъләренең еллык саны
- табигый газдагы плителәр белән	2170	5300
- стационар электр плителәре белән	2750	5500

Искәрмә:

1. Китерелгән зурайтылган күрсәткечләр торак һәм ижтимагый биналар, коммуналь-көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре, транспорт хезмәте күрсәтү корылмалары, тышкы яктылык белән электр куллануны күздә тоту;
2. Китерелгән мәгълүматлар торак биналарда кондиционирлау, электр жылыту һәм электронагрев куллану исәпкә алынмый;
3. Электр нагрузкасы максимумын куллану сәгатъләренең еллык саны ЦП 10(6) кВт шиннарына китерелгән.

Электр энергиясен бүлү системасының көчәнешен сайлау, перспективалы электр йөклөнешләренең үсешен анализлауны исәпкә алып, Татарстан Республикасының бүлү электр челтәре комплексы челтәрләренең перспективалы үсеше схемасы нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш

Торак пунктларның электр челтәрләренең киеренкелеге исәп-хисап чоры һәм энергия системасында көчәнешләр системасы чикләрендә аларны үстерү концепциясен исәпкә алып сайлана: 35 – 110 – 220 – 500 я 35 – 110 – 330 – 750 кВт.

Электр белән тәэмин итү системасының көчәнеше, энергия трансформациясе баскычларының иң аз санын исәпкә алып, сайлап алынырга тиеш. Якын арада 35-110/10 кВт көчәнешләр системасы иң максатка ярашлы булып тора.

Электр челтәрләрен проектлау, торак пунктларның һәм алар янәшәсендәге территорияләренең барлык кулланучыларын исәпкә алып, 35-110 кВт һәм аннан да күбрәк көчәнешле электр белән тәэмин итүче челтәрләрен һәм 6-20 кВт көчәнешле бүлү челтәрләрен үзара бөйләү белән комплекслы рәвештә башкарылырга тиеш. Шулу вакытта, ведомство карамагына карамастан, төрле кулланучыларны тукландыру өчен электр белән тәэмин итү системасының аерым элементларын бергәләп куллануны күздә тотарга киңәш ителә.

Электр белән тәэмин итү системасын проектлаганда, проектлана торган территорияләр категориясенә туры китереп, аның ышанычлылыгын тәэмин итү таләпләрен исәпкә алырга кирәк:

- беренче категориягә электроприемниклары керә, алар электр белән тәэмин итү өзеклеге кешеләрнең тормышы өчен куркыныч тудырырга, шәһәр хужалыгының аеруча мөһим элементлары эшләвен бозарга мөмкин.

- икенче категориягә электроприемниклары керә, электр белән тәэмин итү өзеклеге халыкның нормаль эшчәнлеген бозуга китерә.

- өченче категориягә керә, калган электроприемники, түгел подходящие астында билгеләү, беренче һәм икенче категория.

- кешеләрнең гомеренә, шартлауларга, янгыннарға һәм кыйммәтле төп җиһазларга зыян китерүгә юл куймас өчен, житештерүнең өзлексез эшләве кирәк булган электр кабул итү җайланмалары аерым төркемгә керә.

Сәнәгать предприятиеләрен энергия системаларының гомуми челтәрләренә электр белән тәмин итү системаларын проектлау «Сәнәгать предприятиеләрен электр белән тәмин итү проектлау. Технологик проектлау нормалары» НТП-94 таләпләренә туры китереп башкарыла.

35 кВ һәм югарырак көчәнеше һава электр линияләре торак төзелешеннән читтә урнаштырырга киңеш ителә. 110 кВ һәм аннан да югары көчәнеше гамәлдәге һава электр тапшыру линияләрен торак төзелешеннән читкә чыгаруны яки һава линияләрен кабель белән алыштыруны күздә тотарга киңеш ителә.

4.15.2. Жылылык белән тәмин итү өлкәсендә муниципаль берәмлек халкының норматив ихтыяжын билгеләү буенча тәкдимнәр.

«Жылылык белән тәмин итү турында» 2010 елның 27 июлендәге 190-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә, жылылык белән тәмин итү өлкәсендә мөнәсәбәтләрне оештыруның төп принципларыннан берсе-үзәкләштерелгән жылылык белән тәмин итү системаларын үстерү, жылылык белән тәмин итү һәм жылылык энергиясен куллануның ышанычлылыгын һәм энергетик нәтиҗәләгән тәмин итү.

Яңа жылылык белән тәмин итү системаларын проектлау һәм төзү, гамәлдәге жылылык белән тәмин итү системаларын реконструкцияләү һәм үстерү, торак-коммуналь хужалыкны, сәнәгать һәм башка оешмаларны тиешле дәрәжәдә жылылык белән тәмин итү максатларында, Яңа Чишмә муниципаль районы авыл җирлекләрен жылылык белән тәмин итү схемалары нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш.

Бер - ике катлы һәм индивидуаль торак йортларны, шулай ук секцияле торак йортларны жылытуны һәр йортта яки фатирда урнаштырыла торган газ казаннарыннан башкарырга кирәк. Жәмәгать, мәдәни-көнүреш һәм административ биналарны жылыту үзәкләштерелгән, тышкы жылылык челтәрләреннән яки автоном жылылык белән тәмин итү чыганаclarыннан.

Яңа төзелеш районнарын жылылык белән тәмин итү системасын сайлау вариантларны техник-икътисады чыгыштыру нигезендә башкарылырга тиеш.

Территорияләрдә жылылык белән тәмин итү схемасы булмаганда, халык тыгызлыгы 40 кеше/га һәм аннан да күбрәк булган бер, ике катлы торак төзелеше булмаган очракта, авыл җирлекләрендә үзәкләштерелгән жылылык белән тәмин итү системасы котельныйларын торак һәм ижтимагый биналар төркеменә күчерүне күздә тотарга рөхсәт ителә.

Торак пунктлар территорияләрендә үзәкләштерелгән жылылык белән тәмин итү чыганаclarын коммуналь-склад һәм житештерү зоналарында, жылылык йөкләнеше үзәкләрендә урнаштырырга киңеш ителә.

Жылылык белән тәмин итү чыганаclarын, жылылык пунктларын урнаштыру акустик исәп-хисаплар белән нигезләнәргә тиеш. Трассаларны һәм жылылык челтәрләрен салу ысулларын СНиП 41-02-2003 «Жылылык челтәрләре» (9 бүлек) һәм СП 42.13330.2016 «Шөһәр төзелеше. Шөһәр һәм авыл җирлекләрен планлаштыру һәм төзү» кагыйдәләре җыелмасы таләпләре нигезендә күздә тотарга кирәк.

4.15.3. Газ белән тәмин итү өлкәсендә муниципаль берәмлек халкының норматив ихтыяжын билгеләү буенча тәкдимнәр.

«Россия Федерациясендә газ белән тәмин итү турында» 1999 елның 31 мартындагы 69-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә, газ белән тәмин итү өлкәсендә дөүләт сәясәтенең төп принципларыннан берсе булып, тиешле федераль, төбәкара һәм региональ газлаштыру программаларын формалаштыру һәм тормышка ашыру нигезендә,

Россия Федерациясе субъектлары территорияләрендә урнашкан торак-коммуналь хужалыкны, сәнәгать һәм башка оешмаларны газлаштыру дәрәжәсен күтөрү тора.

Газ белән тәэмин итү системасын үстөрүнең төп юнәлешләре газ белән тәэмин итүнең кайбер баш корылмаларын реконструкцияләү юлы белән газ белән тәэмин итү системасының куркынычсызлыгын һәм ышанычлылыгын арттыруны, газүткәргечләрнең яңа тармакларын төзүне күздә тотарга тиеш, бу газүткәргеч челтәрләренең эшен тотрыкландырырга һәм газ белән тәэмин итүнең яңа корылмаларын тоташтырырга мөмкинлек бирәчәк.

Газ куллану юнәлешләре:

- сәнәгатьнең технологик ихтыяжлары;
- халыкның хужалык-көнкүреш ихтыяжлары;;
- жылылык чыганаclarы өчен энергия чыганагы.

Газ белән тәэмин итүнең гамәлдәге системаларын проектлау һәм төзү, реконструкцияләү һәм үстөрү СНИП 42-01-2002 «газ бүлү системалары», «газ бүлү һәм газ куллану челтәрләренең иминлеге турында Техник регламент» таләпләренә туры китереп, Татарстан Республикасын газ белән тәэмин итү һәм газлаштыруның Генераль схемасы нигезендә, торак-коммуналь хужалыкны, сәнәгать һәм башка оешмаларны газлаштыру буенча республика программалары нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш.

Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 27.12.2013 ел, №1071 карары белән расланган Татарстан Республикасы шәһәр төзелешен проектлаштыруның республика нормативларына туры китереп, түбәнрәк китерелгән газ белән тәэмин итү корылмалары өчен җир кишәрлекләре минималь рөхсәт ителгән күләмнең исәп-хисап күрсәткечләре (27 нче таблица) билгеләнде.

27 нче таблица

Газ белән тәэмин итү корылмасы өчен җир кишәрлекләренең минималь рөхсәт ителгән күләмнәренең исәп-хисап күрсәткечләре

ГРС җитештерүчәнлеге, куб. метр/сәгать	Җир кишәрлегенең күләме, га
100 гә кадәр	0,01
100 - 3 000	0,07
3 000 - 10 000	0,11
10 000 - 100 000	0,13
100 000 - 300 000	0,38
300 000 - 500 000	0,65
500 000 дән югарырак	1

Газ куллануның эреләндерелгән күрсәткечен күләмдә кабул итәргә кирәк:

- үзәкләштерелгән кайнар су белән тәэмин итү булганда - бер кешегә елына 120 куб. м.;
- кайнар су белән тәэмин иткәндә, газ су жылыткычлардан-бер кешегә елына 300 куб. м.;
- кайнар су белән тәэмин ителмәгән очракта-бер кешегә елына 180 куб. м.;
- авыл торак пунктлары өчен-елына 220 куб. м.

Газ бүлү һәм газ тутыру станцияләре торак пунктлардан читтә урнашырга тиеш.

- Газ өстәмә пунктларны торак пунктның торак төзелеше территориясеннән читтә, аскы яктан урнаштырырга кирәк.
- Газ бүлү челтәрендә газ басымын киметү һәм җайга салу өчен газ җайга салу (блоклы яки шкафлы) пунктларын проектларга кирәк. Газ җибөрү пункттын район үзегендә урнаштырырга кирәк, район йөкләнеш үзегенә мөмкин кадәр яқын.
- Торак пунктларда аерым торучы газ җайга салучы пунктларны биналар һәм корылмаларга кадәр билгеле бер ераклыкта урнаштырырга кирәк:

- 0 газ басымы булганда – 0,6 МПа-10 метрға кадәр газ регулятор пунктына тапшырғанда;
- 0 газ басымы булганда – 0,6 – 1,2 МПа-15 метр.

4.15.4. Су белән тээмин итү өлкәсендә муниципаль берәмлек халкының норматив ихтыяжларын билгеләү буенча тәкъдимнәр.

Торак пунктларны су белән тээмин итү системаларын проектлау, шул исәптән су белән тээмин итү чыганаclarын сайлау, су алу корылмаларын урнаштыру СП 30.13330.2020 «СНиП 2.04.01-85 «эчке суүткәргеч һәм биналарны канализация», СП 32.13330.2018 «СНиП 2.04.03-85 «Канализация. Тышкы челтәрләр һәм корылмалар», СП 42.13330.2016 " шәһәр төзелеше. Шәһәр һәм авыл җирлекләрен планлаштыру һәм төзү», СанПин 2.1.3684-21 «шәһәр һәм авыл җирлекләре территорияләрен карап тотуга, су корылмаларына, эчәргә яраклы суга, эчәргә яраклы суга, эчәргә яраклы суга, һавага, туфракка, торак биналарга, җитештерү, жәмәгать биналарыннан файдалануга, санитар-эпидемияләргә каршы (профилактик) чаралар оештыру һәм үткөрү буенча санитар-эпидемиологик таләпләр», СанПин 1.2.3685-21 «кеше өчен әйләнә-тирә мохитнең иминлеген һәм (яисә) зыянсызлыгын тээмин итүгә карата гигиена нормативлары һәм таләпләр», СанПиН 1.2.3685-21", 2.1.4.1110-02 СанПиН 2.1.4.10-02 «су белән тээмин итү чыганаclarын һәм эчәргә яраклы су белән тээмин итү чыганаclarын санитар саклау зоналары», шулай ук авыл җирлеген су белән тээмин итүнең расланган схемасы нигезендә.

Халыкның хужалык-эчәргә яраклы ихтыяжлары өчен тәүлеклек уртача (бер ел эчендә) куллануның эреләндерелгән күрсәткечен күләмдә кабул итәргә кирәк:

- эчке суүткәргеч һәм канализация белән тээмин ителгән биналар өчен, ванналар һәм җирле су жылыткычлар белән тээмин ителгән биналар өчен – тәүлегенә 200 литр;
- эчке су һәм канализация белән тээмин ителгән биналар өчен үзәкләштерелгән кайнар су белән тээмин итү – тәүлегенә 270 литр.

Су алу корылмаларының тибын һәм схемасын территориянең геологик, гидрогеологик һәм санитар шартларыннан чыгып сайларга кирәк.

Су челтәрләрен божра белән проектларга кирәк. Тупиковые линия суүткәргечләр кулланырга рәхсәт ителә:

авария вакытында су белән тээмин итүдә өзеклек булган очракта җитештерү ихтыяжларына су бирү өчен;

торбалар диаметры 100 мм дан артмаган хужалык-эчәргә яраклы ихтыяжларга су бирү өчен;

янгынга каршы яки хужалык-янгынга каршы кирәк-яракларга су бирү өчен, линиянең озынлыгы 200 метрдан да артмаска тиеш.

Бина һәм корылмаларның эчке суүткәргеч челтәрләре белән тышкы су челтәрләрен божралау рәхсәт ителми.

4.15.5. Су бүлү корылмаларында муниципаль берәмлек халкының норматив ихтыяжын билгеләү буенча тәкъдимнәр.

Торак пунктларның канализация системаларын проектлауны СП 30.13330.2020 «СНиП 2.04.01-85 «Эчке суүткәргеч һәм биналарның канализациясе», СП 32.13330 2018 «СНиП 2.04.03-85 «Канализация. Тышкы челтәрләр һәм корылмалар», СП 42.13330.2016 «Шәһәр төзелеше. Шәһәр һәм авыл җирлекләрен планлаштыру һәм төзү», шулай ук муниципаль берәмлекнең авыл җирлекләренең су бүлүнең расланган схемасы нигезендә.

Көнкүреш суларын тәүлеклеклек уртача су белән тээмин итү, территориягә су сибүгә һәм Яшел утыртмаларга су тотуны исәпкә алмыйча, тәүлеклеклек су куллануга тигез дәрәжәдә кабул ителә.

Территориаль планлаштыру документларын эшләгәндә, тәүлеклек уртача тәүлеклек (бер елга) су бүлүне 1 кешегә 150 л/т күләмендә кабул итү рәхсәт ителә.

Йорт яны жир участоклары белән шәхси йортларда яшәүче халык өчен, төзелешнең тыгызлыгы, юынты суларны чистартуның үзкыйммәте, рельеф катлаулылыгы аркасында, су бүлүнең автоном системасын күздә тотарга кирәк.

Автоном канализация системасы юынты суларны өйдән чыгарудан жыюны, аларны чистарту өчен автоном корылмаларга бүлеп бирүне, алга таба муниципаль районда булган чистарту корылмаларына чыгаруны тәэмин итәргә тиеш. Чистарту корылмаларын йортлар территориясендә яки берничә бина өчен (кагыйдә буларак, социаль-көнкүреш хезмәте күрсәтү объектлары) аерым торучы чистарту корылмалары буларак билгеләргә тәкъдим ителә.

ИСӘП-ХИСАП КҮРСӘТКЕЧЛӨРЕН НИГЕЗЛӨҮ БУЕНЧА МАТЕРИАЛЛАР

Нормативлар түбөндөгө норматив хокукый актлар таләпләренә туры китереп әзерләнде:

Федераль законнар:

Россия Федерациясенә шәһәр төзелешә кодексы (29.12.2004 ел, № 190-ФЗ ред.) 02.07.2021).

«Россия Федерациясендә жирлә үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндә 131-ФЗ номерлы Федераль закон (01.07.20021 редакциясе).

"Жирләү һәм жирләү эшә турында»12.01.1996 ел, № 8-ФЗ Федераль закон;

Россия Федерациясенә башка норматив актлары:

«Россия Федерациясә субъектлары территорияләрендә мәгариф корылмаларын оптималь урнаштыру критерийларын билгеләү өчән үрнәк күрсәткәчләр» методик рекомәндацияләр турында " Россия Федерациясә Мәгариф һәм фән министрлығының 2016 елның 4 маендагы АК-950/02 номерлы хаты (2016 елның 8 августындагы редакция).

"Ашыгыч, шул исәптән ашыгыч махсуслаштырылган, медицина ярдәмә күрсәтү тәртибен раслау турында»20.06.2013 № 388н РФ Сәламәтлек саклау министрлығы боерыгы

«Сәламәтлек саклау өлкәсендә халыкның ресурс белән тәэмин ителешә нормативларын һәм нормаларын куллану турында методик рекомәндацияләрне раслау турында»2018 елның 20 апреләндә 182 номерлы РФ Сәламәтлек саклау министрлығы боерыгы.

Россия Мәдәният министрлығының «мәдәният оешмалары чәлтәрән үстөрү һәм халыкны мәдәният оешмалары хезмәтләре белән тәэмин итү буенча Россия Федерациясә субъектларына һәм жирлә үзидарә органнарына методик тәкъдимнәрне раслау турында»2017 елның 2 августындагы Р-965 номерлы күрсәтмәсә.

Татарстан Республикасы норматив актлары:

Татарстан Республикасы шәһәр төзелешән проектлауның республика нормативлары расланды. 27.12.2013 № 1071 ТР МК карары(19.07.20021 ред.)

«2024 елга кадәр ижтимагый инфраструктура, социаль хезмәт күрсәтүләр белән тәэмин ителешнәң социаль гарантияләре дәрәжәсән билгеләү турында» Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 26.01.2009 елдагы 42 номерлы карары (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).

«Яңа Чишмә муниципаль районы «муниципаль берәмлегенәң һәм аның составындагы муниципаль берәмлекләрнәң территорияләре чикләрен билгеләү һәм аларның статусы турында» 2005 елның 31 гыйнварындагы 36-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы (21.11.2014 ел, № 93-ТРЗ редакциясә).

«Татарстан Республикасында шәһәр төзелешә эшчәнлегә турында» 25.12.2010 № 98-ТРЗ Татарстан Республикасы законы (24.12.20021 ред.)

«Татарстан Республикасында калдыклар белән, шул исәптән каты коммуналь калдыклар белән эш итү өлкәсендә территориаль схеманы раслау турында»2018 елның 13 мартындагы 149 номерлы ТР МК карары.

«Татарстан Республикасында каты коммуналь калдыкларны жыю нормативларын раслау турында»12.12.2016 ел, № 922 ТР МК карары.

Татарстан Республикасы норматив актлары:

Яңа Чишмә муниципаль районының территорияль планлаштыру схемасы ТР Яңа Чишмә МР Советының № 3-29 карары (16.12.2010 ел)

Татарстан Республикасының территорияль планлаштыру схемасы (кертелгән үзгәрешләр белән), расланды. Министрлар кабинетының №172 нче 27.03.2021.

2015 елның 16 гыйнварындагы 4-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы паспорты "Татарстан Республикасында жәмәгать тәртібен саклауда гражданның катнашуы турында"

Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районының 2016-2021 елларга һәм 2030 елга кадәр план чорына социаль-иқтисади үсеш стратегиясе, ТР Яңа Чишмә МР Советының 2016 елның 11 августындагы 17-70 номерлы карары белән расланган.

Проектлау һәм төзелеш буенча кагыйдәләр җыелмасы:

СП 42.13330.2016 " шәһәр төзелеше. Шәһәр һәм авыл җирлекләрен планлаштыру һәм төзү. СНиПның актуальләштерелгән редакциясе 2.07.01-89*" (утв. Россия Төзелеш Министрлығының 2016 елның 30 декабрендәге 1034/пр номерлы боерыгы (2017 елның 10 февралендәге редакциясендә).

СП 35-106-2003 «өлкән яшьтөгә кешеләргә социаль хезмәт күрсәтү учреждениеләрен исәпләү һәм урнаштыру».

СП 30.13330.2020 "СНиП 2.04.01-85*" эчкә суүткәргеч һәм биналарны канализация»;

СП 32.13330 2018 " СНиП 2.04.03-85 «Канализация. Тышкы челтәрләр һәм корылмалар»;

СНиП 35-01-2001 биналар һәм корылмаларның халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәре өчен ачыклығы «СНиП 59.13330.2020»СНиП 35-01-2001 "СП 59.1333020" СП;

2.1.3684-21 " шәһәр һәм авыл җирлекләре территорияләрен карап тотуга, су корылмаларына, эчәргә яраклы суга һәм эчәргә яраклы су белән тәэмин итүгә, атмосфера һавасына, туфракка, торак биналарга, житештерү, жәмәгать биналарын эксплуатацияләүгә, санитария-эпидемияләргә каршы (профилактика) чаралар үткөрүгә һәм үткөрүгә карата санитар-эпидемиологик таләпләр»;

СанПиН 1.2.3685-21»кеше өчен яшәү тирәлегә факторларының иминлеген һәм (яки) зыянсызлыгын тәэмин итүгә гигиена нормативлары һәм таләпләр";

№ 11-01-2002 «Россия Федерациясендә зиратларны җирләү һәм карап тоту тәртібе турында тәкъдимнәр».

- Башка документлар:
- Янғын саклау корылмаларын проектлау нормалары. НПБ 101-95 (утв. РФ ЭЭМ ГУППС 30.12.1994 № 36 боерыгы белән кертелгән).
- Интернет-чыганаclar:
- Территорияль планлаштыруның федераль дәүләт мәгълүмат системасы (ФГИС ТП). <https://fgistp.economy.gov.ru/>
- Дәүләт статистикасы федераль хезмәте <http://gks.ru> к
- Татарстан Республикасының Яңа Чишмә муниципаль районы администрациясенә рәсми сайты <https://novosheshminsk.tatarstan.ru/>
-
- Нормативларны әзерләгәндә исәпкә алынды:
- авыл җирлегенә административ-территорияль бүленеше;
- авыл җирлегенә социаль-демографик составы һәм халык тыгызлыгы;
- табиғый-климат шартлары;
- социаль-иқтисади үсеш фаразы;
- җирле үзидарә органнарының һәм кызыксынган затларның тәкъдимнәре.

Нормативларның төп өлешендә муниципаль район халкы белән тәэмин ителешнең минималь рөхсәт ителгән дәрәжәсенә исәп-хисап күрсәткечләре һәм район халкы өчен мондый объектларның территориаль яктан мөмкин булган кадәр үтемле булу дәрәжәсенә исәп-хисап күрсәткечләре билгеләнгән җирле әһәмияттәге объектлар исемлегенә Россия Федерациясенең Шәһәр төзелеш кодексының 29.2 статьясындагы 4 өлешендә күрсәтелгән таләпләргә, шулай ук нормативлар проектының эшләү буенча техник задание белән билгеләнгән.